PETERSCHAP

BEELDEN IN DE STAD

Peterschap Beelden in de Stad

Cultuurraad Knokke-Heist

KNOKKE-HEIST

Sincfala MUSEUM VAN DE ZWINSTREEK vzw

Inhoud

Peterschap Beelden in de Stad

Inhoud 3
1. Inleiding rond beelden in publieke ruimte (Knokke-Heist) 6
1.1. Ontstaan 6
1.2. Evolutie 6
1.3. Huidige situatie 6
1.4. Toekomstvisie 6
2. Methodologie 7
2.1. Doelstellingen 7
2.2. Doelgroep 7
2.3. Planning binnen een schooljaar 8
3. Af te leggen parcours 8
3.1. Aanmelden 8
3.2. Kiezen van een beeld 8
3.3. Het beeld beter leren kennen 9
3.4. Werken rond het beeld in de klas 9
3.4.1. Nederlands 9
3.4.2. Frans 9
3.4.3. Wiskunde 9
3.4.4. Wereldoriëntatie 9
3.4.5. Muzische vorming 10
3.4.6. ICT- lessen 10
3.5. Inspectie en opkuisactie 11
3.6. Workshops 11
3.7. Toonmoment in Cultuurcentrum Scharpoord 11
3.8. Weblog 11

Kunst in de klas

4. Woord vooraf 13

5. Inleiding: wat is kunst? Wat is kunst volgens jou? 14
5.1. Definitie van kunst 14
5.2. Wat is kunst? 14
5.3. Is kunst belangrijk? 14

6. Methodologie 15
6.1. Productief werken 15

6.2. Beschouwend werken 15
6.2.1. Beschouwend werken op 3 verschillende manieren 15
6.2.2. De brillen van Parsons 16
6.2.3. besluit: beschouwen kan evolueren en is dus te leren. 17
6.3. Doelstellingen 17
6.4. Kunst kijken 18
6.4.1. Inhoud 18
6.4.2. Vorm 19
6.4.3. Functie 22

7. Verschillende kunststromingen 23
7.1. Renaissance 23
7.2. Romantiek 24
7.3. Impressionisme 25
7.4. Art nouveau 26
7.5. Kubisme 27
7.6. Popart 28

8. Overzicht van alle kunststromingen 29

9. Soorten kunst 31
9.1. Beeldhouwkunst 31
9.2. Schilderkunst 31
9.3. Architectuur 31
9.4. Media (film, fotografie) 31
9.5. Muziek 32
9.6. Dans 33
9.7. Drama 33
9.8. Woord 33
9.9. Kunst in de klas 34

10. Lijst met beelden uit de stad 35
10.1. Heist en duinbergen 35
10.2. Knokke en het Zoute 35

11. Contactgegevens 36

12. Bronnen 37
12.1. Internetsites 37
12.2. Boeken 37

13. Lesideeën rond Beelden en Monumenten 39
13.1. Kijkwijzer: een kijkmethode voor beeldende kunst 39

13.2. Een kunstkaart maken 43
13.3. Een nieuwe postkaart creëren 44
13.4. Ordening in kunstwerken 45
13.5. Ordening in fotografie 46
13.6. Kunstgeschiedenis 47
13.7. Kunstwerk in de nacht 48
13.8. Een stoel ontwerpen die past bij het gekozen kunstwerk 50
13.9. Schilderen op muziek 52
13.10. Kunstwerken komen tot leven 53
13.11. Getatoeëerde varkens 54
13.12. Bronzen beeldjes maken 55
13.13. Drie in één 56

14. Lesideeën rond kunst 57
14.1. 'Tussen kunst en kitsch!' 57
14.1.1. Wat is kunst? 57
14.1.2. Wat noem jij kunst? 58
14.2. Veranderen van mening 59

15. Verschillende technieken en kunststromingen ontdekken door te werken als een kunstenaar 61
15.1. Werken zoals Caravaggio 61
15.2. Werken zoals Piet Mondriaan 62
15.3. Werken zoals Andy Warhol I 63
15.4. Werken zoals Andy Warhol II 64
15.5. Werken zoals James Rizzi 65
15.6. Werken zoals Pablo Picasso 66
15.7. Werken zoals Vincent Van Gogh 67
15.8. Een kunstwerk gemaakt op de computer 68

Herwerkte versie van Jietske Goethals. Studente aan de KHBO. 2012

1. Inleiding rond beelden in publieke ruimte (Knokke-Heist)

1.1. Ontstaan

Het peterschapsproject Beelden en Monumenten is opgestart tijdens het schooljaar 1995 - 1996. Het oorspronkelijke idee komt van de toenmalige voorzitter van de Cultuurraad, Gaspar Warnier, die het op zijn beurt uit Nederland haalde en het introduceerde in het Cultuurcentrum Scharpoord.

1.2. Evolutie

Het project maakte al die jaren deel uit van de culturele en cultuurhistorische werking van de gemeente Knokke-Heist, waarbij de Cultuurraad, vzw Vrij Atelier, het Cultuurcentrum Scharpoord en de verantwoordelijke voor toezicht en onderhoud van de kunstwerken in openbare ruimten betrokken waren.

1.3. Huidige situatie

Op aangeven van de huidige directeur van het Cultuurcentrum Scharpoord en in overleg met de erfgoedcoördinator van de gemeente (verantwoordelijke voor toezicht, onderhoud en ontsluiting van Peterschap Beelden en Monumenten) werd aan een van de medewerkers van Scharpoord gevraagd voor het schooljaar 2008 - 2009 concrete afspraken te maken met de klassen van het 5de en 6de leerjaar van de basisscholen uit Knokke-Heist.

Myra Coenen, stagiaire van HOWEST, lerarenopleiding, kreeg de opdracht het project methodologisch dieper uit te werken en werkte hiervoor in november - december 2008 samen met alle betrokken personen van het gemeentebestuur van Knokke-Heist.

Ten behoeve van het peterschapsproject werd de website www.beeldenindestad.be ontwikkeld. Door aan het peterschapsproject deel te nemen maken leerlingen van het 5de en 6de leerjaar van het basisonderwijs kennis met kunst in het algemeen en in openbare ruimten, leren ze dat kunst niet alleen Kunst is en ontwikkelen ze hun eigen en gemeenschappelijke creativiteit.

Een toonmoment in Cultuurcentrum Scharpoord sluit het parcours aan het eind van het schooljaar af.

1.4. Toekomstvisie

Het peterschapsproject zal een nog beter geïntegreerd project worden, waarin verschillende entiteiten binnen de afdeling Vrijetijd (Cultuurcentrum Scharpoord, vzw Vrij Atelier en dienst Erfgoed) en alle basisscholen uit de gemeente een geëngageerd parcours afleggen binnen de doelstellingen en eindtermen van verscheidene vakken, waaronder wereldoriëntatie, Nederlands, Frans, wiskunde, muzische vorming en ICT.

In de toekomst zullen naast kunstwerken en monumenten in de openbare ruimte ook belangrijke gebouwen - al dan niet beschermd - in het aanbod opgenomen worden.

2. Methodologie

2.1. Doelstellingen

- De kinderen bewustmaken van de beelden en monumenten die in hun gemeente te vinden zijn.
- Met deze bewustmaking een groter respect en verantwoordelijkheidsgevoel opwekken voor het patrimonium.
- Hun te betrekken in de kunst- en historische waarde.
- De kinderen een band doen krijgen met lokaliteit (beelden als herkenningspunten, landmarks in een voortdurend veranderende stad).
- De kinderen te stimuleren tot een grotere interesse voor kunst of toch hen hiermee op zijn minst in contact te brengen, het abstracte denkvermogen, zin tot invoelen en waarnemen verscherpen.
- Het kadert in de volgende projecten:
    - Leefregels voor jongeren
    - Oproep van de lokale politie tegen vandalisme
    - Peterschap Beelden en Monumenten
- Het werk van de kunstenaar leren kennen. Indien mogelijk kan dit binnen het leerprogramma geïntegreerd worden.
- De leerlingen houden toezicht op de toestand van het beeld of monument en zijn omgeving. Dit is als het ware een preventieve taak.

Het belang van het peterschap is niet alleen de workshops, maar vooral de ondersteuning die kinderen krijgen in hun beleving van kunst, zichzelf leren openstellen voor de ontroering die vele kunstproducten teweegbrengen en voor de boodschap die ze in zich dragen. Via deze weg de kinderen betrekken in het culturele proces van het definiëren van wat kunst is, is zeer belangrijk. Maar eigenlijk nog belangrijker is dat ze zo geholpen worden om op te groeien tot dikwijls rijkere, meer zelfzekere en tolerantere mensen. En niet ieder kind krijgt daar van thuis uit de kans toe. We hopen via het project enerzijds de kunstzin en anderzijds de burgerzin te stimuleren.

- Kunstzin: een grotere betrokkenheid met kunst en in het bijzonder met beelden of monumenten. Daaraan koppelen we de historische waarde die het beeld of monument bezit. Wat is het verhaal van de kunstenaar? Wat is de historische betekenis van het beeld?
- Burgerzin: respect en een verantwoordelijkheidsgevoel opwekken voor het patrimonium.

2.2. Doelgroep

De klassen van de hogere graad (5de en 6de leerjaar) van het basisonderwijs adopteert een beeld of monument in de gemeente Knokke-Heist. Zij doen dit telkens voor één schooljaar.

2.3. Planning binnen een schooljaar

- Begin september krijgen de scholen een uitnodiging om een beeld of monument uit het gemeentelijke patrimonium te adopteren. Ze ontvangen een inschrijvingsformulier, informatie over de beelden en monumenten en een lesmap. Ook krijgen ze informatie en een inschrijvingsformulier voor de workshops.

- De leerlingen kunnen dan aan de hand van een basispakket en een wandel- en fietsroute kennis maken met de beelden in hun omgeving en samen met de leerkracht een keuze maken.

- Begin oktober is er een infosessie over de nieuwe werking voor de leerkrachten en de pers.

- Ten laatste eind oktober schrijven de scholen zich in.

- De deelnemende klassen ontvangen een grote ingelijste foto. Deze krijgt bij voorkeur een centrale plaats in de klas. Ook ontvangen ze een bijkomend infopakket van hun gekozen beeld of monument en de kunstenaar en een handleiding om rond de beelden in de klas te werken. Op de website krijgt elke deelnemende klas een weblogpagina om resultaten en educatieve activiteiten uit te wisselen.

- Bij het gebruik van de handleiding krijgen de leerkrachten voldoende informatie en lessuggesties.

- Tijdens het jaar kunnen de leerlingen samen met de leerkracht één of meerdere opkuisacties organiseren. Hierbij letten ze niet alleen op het beeld maar ook op de omgeving: afval, beschadiging…

- In januari en februari volgen de ingeschreven klassen rond hun geadopteerd werk een gratis workshop in het vzw Vrij Atelier in samenwerking met Vrij atelier.

- Half maart komen de scholen samen voor een tussentijdse evaluatie.

- In april organiseert Jekino samen met het Cultuurcentrum Scharpoord voor alle leerlingen van het zesde leerjaar een workshop rond film.

- Op het einde van het schooljaar worden alle werken en het parcours dat de leerlingen van het 5^{e} en 6de leerjaar aflegden tijdens een toonmoment in Cultuurcentrum Scharpoord gepresenteerd.

- Eindevaluatie.

3. Af te leggen parcours

3.1. Aanmelden

Begin september ontvangen de leerkrachten van het 5de en 6de leerjaar van de basisscholen uit Knokke-Heist een basispakket. Dit bestaat uit: een handleiding voor de leerkrachten en een verwijzing naar de website www.beeldenindestad.be Aanmelden voor het project kan vanaf dan tot eind oktober. Na aanmelding ontvangt de leerkracht een inlogcode voor een weblogpagina op de website.

3.2. Kiezen van een beeld

Aan de hand van het basispakket kiezen de leerlingen en de leerkracht samen een beeld. Er zijn in de gemeente Knokke-Heist zo'n 25 beelden die in aanmerking komen voor het peterschap (zie hoofdstuk 10). Alle beelden werden door een aantal verschillende kunstenaars gemaakt. De ene al wat bekender dan de andere. Het is aan de leerlingen om dit uit te zoeken.

De keuze kan dan gemaakt worden aan de hand van volgende criteria: interesse, bereikbaarheid vanuit de school, affiniteit, … Een uitgestippelde wandel- of fietsroute langs alle beelden in de omgeving van de

school kan helpen bij het maken van een keuze. De leerkracht kan dan bij elk beeld wat informatie meegeven. De routes en informatie over de beelden zijn te vinden op de website www.beeldenindestad.be: Onder het kopje hoofdmenu kun je bij 'Ontdekken' alle wandel- en fietsroutes vinden en bij 'Kunstwerken' vind je informatie over de beelden.

Voor het kiezen van een beeld kan ook een beroep worden gedaan op de medewerker van het peterschapsproject.

3.3. Het beeld beter leren kennen

Na de keuze gaan de kinderen het beeld grondig in 'levenden' lijve bekijken en onderzoeken. De leerkracht maakt een moment vrij waarin ze samen een bezoekje kunnen brengen aan het beeld. Als voorbereiding geeft de leerkracht één of meerdere lessen rond het thema kunst. Met behulp van een kijkwijzer observeren de kinderen het beeld en proberen ze het te doorgronden.

Zie Kijkwijzer: kijken naar beeldende kunst (zie Bijlagen)

3.4. Werken rond het beeld in de klas

3.4.1. Nederlands

- Een formele brief opstellen rond een controlecheck-up van het beeld. Verstuur deze brief dan ook naar de dienst Erfgoed. Zo werk je rond functionaliteit in de klas.
- Een kunstkaart maken (uitgewerkte les: zie Bijlagen)
- Een gedichtenbundel maken met gedichtjes in over het kunstwerk
- Schrijf een elfje over het kunstwerk (gedicht met elf verschillende woorden)
- Geef de kunstenaar een nieuwe identiteitskaart
- Een eigen postkaart creëren: laat de leerlingen in Museum Sincfala zoeken naar oude postkaarten over de locatie van hun werk. Dit kan ook op de website: www.sincfala.be (in het linkermenu doorklikken naar Museumcollectie > Audiovisuele materialen (Beeldbank)). Zij kunnen dan de foto's op de oude postkaarten kopiëren en er een nieuwe postkaart van maken. Eventueel kunnen zij die dan opsturen naar de kunstenaar of naar Museum Sincfala (uitgewerkte les zie Bijlagen)

3.4.2. Frans

- Laat de leerlingen een nieuwe betekenis aan het werk geven. Ze kunnen bijvoorbeeld de beginletters van de kunstenaar of het werk nemen en er zo Franse woorden van maken. De leerlingen zoeken de woorden op in een 'Nederlands-Frans woordenboek'.

3.4.3. Wiskunde

- De hoogte van een kunstwerk meten. De hoogte van een werk kunnen we berekenen doorn de schaduw van het werk te meten.
- De oppervlakte meten die het werk inneemt.
- De afstand berekenen van de school naar het kunstwerk: in vogelvlucht en langs de weg (met de fiets of te voet).

3.4.4. Wereldoriëntatie

- Geschiedenis
    - Enkele data op de tijdsbalk aanduiden en weergeven: geboorte van de kunstenaar, overlijden van de kunstenaar, aankoop en plaatsing van het kunstwerk, … .
      Kunstgeschiedenis (uitgewerkte les zie Bijlage)

- Biologie
    - De omgeving van het werk bestuderen (wind, water, zon, groene omgeving, …)
      Opkuisactie: doe een voorstel om een groenere omgeving te geven aan het beeld door

plantjes of bloemetjes aan te planten.

- Aardrijkskunde
  - De omgeving van het werk bestuderen: Waar is het gelegen? Welke andere gebouwen liggen in de buurt? Past het kunstwerk in zijn omgeving? Gebruik een stafkaart.
    Maak een eigen wandelroute: laat de kinderen aan de hand van een plattegrond van de stad een veilige route van de school naar het gekozen beeld uitstippelen. Laat de leerlingen de veiligste en de kortste route uitstippelen. Dit kan je doen met behulp van een stratenplan van de gemeente Knokke-Heist (Zie het groot stratenplan te verkrijgen bij de dienst van toerisme Knokke-Heist. Adres: *Zeedijk-Knokke 660, 8300 Knokke-Heist, 050 63 03 80*. Zie link google maps: http://maps.google.be/maps?hl=nl&tab=ll. Zie kaart Knokke-Heist in bijlage).

- Technologie
  - Industriële en grafische vormgeving: ontwerpen van een stoel die past bij het gekozen kunstwerk (uitgewerkte les zie Bijlagen)

3.4.5. Muzische vorming

- Muziek
  - Schilderen op muziek (uitgewerkte les zie Bijlagen)
    Schrijfdans: laat de leerlingen eerst bewegen op verschillende soorten muziek. Ze kunnen grote en kleine bewegingen maken, grote stappen nemen, springen, kruipen… Ze bewegen volgens het gevoel dat ze krijgen bij die muziek. Daarna zetten ze die bewegingen om naar een kunstwerk. Ze kunnen hier werken met verf en wasco' s, maar ook met zand en houtskool.
    Passende muziek bij hun beeld zoeken. Laat de leerlingen muziek zoeken waarvan zij vinden dat dit bij hun beeld past. Doe de bespreking hiervan in een kringgesprek waar ze hun gevoelens kunnen bespreken.

- P.O.
  - Kunstwerken komen tot leven (uitgewerkte les zie Bijlagen)
  - Getatoeëerde varkens (uitgewerkte les zie Bijlagen)
  - Bronzen beeldjes maken (uitgewerkte les zie Bijlagen)
  - Drie in één (uitgewerkte les zie Bijlagen)
  - Kunstwerk in de nacht (uitgewerkte les zie Bijlagen)
  - Warme en koude gevoelens: neem een aantal gekleurde tekenbladen. Bedenk voor elk kleur een bijpassend gevoel. Bijvoorbeeld: groen = jaloezie. Zoek welk kleur, welk gevoel er bij jouw kunstwerk past.
  - De "kijker" en de "blinde": de leerlingen gaan per 2 rug aan rug zitten. De kijker krijgt een foto van een werk en beschrijft het werk terwijl de blinde zijn ogen sluit. Na de beschrijving opent de blinde zijn ogen en tekent het kunstwerk op basis van de beschrijving. Vergelijk nadien de tekening met het kunstwerk.

- Drama
  - Een kunstwerk worden (verbeelden): kies 1 kunstwerk uit en beeld je in dat jij dat kunstwerk wordt? Gebruik je lichaam om dat kunstwerk na te bootsen. Je mag hierbij NIET spreken.
  - Eigen impressie van een werk uitbeelden. De leerlingen krijgen 1 foto te zien (dit kan van een kunstwerk, beeld, schilderij, … zijn). Per 4 bedenken de leerlingen wat het werk bij hen oproept. Ze bedenken ook een slagzin bij het werk. Daarna beelden de leerlingen het werk uit en zeggen ze hun slagzin. Hieruit kunnen verschillende ideeën komen. Met deze ideeën kun je dan opnieuw de kinderen iets laten uitbeelden. Zo kom je tot een kort toneelstuk die volledig vanuit de leerlingen komt.

3.4.6. ICT- lessen

- ICT-verwerking: inleidende oefening. Kijken naar kunst: wie is de liefdesdief?
  http://www.webkwestie.nl/kijken%20naar%20kunst/

- Opzoekwerk kunstenaar, opzoekwerk kunstwerk, kunst in het algemeen.
- Teksten, foto's en filmpjes op de weblogpagina www.beeldenindestad.be plaatsen.

3.5. Inspectie en opkuisactie

Als peters en meters van een beeld houden de kinderen ook een oogje in het zeil. De bedoeling is dat de leerlingen af en toe hun beeld gaan bezoeken en letten op vandalisme op en rond het beeld, afval rond het beeld, of het beeld nog volledig intact is, … Als er iets niet in orde is, dan kunnen de leerlingen dit zelf melden aan de dienst Erfgoed van de gemeente Knokke-Heist. Dit kan gebeuren door de leerlingen zelf een brief te laten schrijven naar deze dienst. Zo werken de kinderen rond functionaliteit in de klas. Je kan dit gemakkelijk introduceren in een lesje schrijven. De leerlingen leren zo om een formele brief op te stellen. Je kan ze bijvoorbeeld per 2 laten werken. Elk groepje maakt een eigen brief. Natuurlijk verstuur je niet alle brieven naar de dienst. Je zult versteld staan hoe enthousiast de kinderen zullen reageren bij het krijgen van een respons.

Als je merkt dat er veel afval rond het beeld slingert, dan kan je ook een initiatief nemen om het beeld en de ruimte errond schoon te maken. Vinden de leerlingen dat het beeld er nogal verlaten en triestig bij ligt, dan kun je zelf een voorstel doen bij de gemeente om samen met de Groendienst plantjes rond het beeld te planten.

3.6. Workshops

Cultuurcentrum Scharpoord en vzw Vrij Atelier organiseren elk jaar workshops rond het peterschapsproject. De bedoeling van de workshops is om creatief te werken rond de Peterschap Beelden en Monumenten. Dit biedt de unieke gelegenheid om de kinderen met meer technologische materialen te laten werken. De leerlingen beschikken ook over meer ruimte. Hier hebben ze alle mogelijke materialen voorhanden, om werken te maken die normaal gezien in de klas niet mogelijk zouden zijn.

Wat hier van groot belang is, is dat die workshops goed worden voorbereid door de leerkrachten alvorens de leerlingen de workshops mee volgen. De voorbereiding van de impressie- en de expressiecyclus is voor de leerlingen enorm belangrijk. Kinderen mogen best iets niet mooi vinden, een eigen mening hebben, een ander gevoel bij het werk hebben, … De taak van de leerkracht is hier van groot belang. Om iedereen een beetje op weg te helpen is er een doe pakket en kijkwijzers (zie Bijlagen) voorzien voor de leerkrachten. Deze kunnen in het lessenpakket geïntroduceerd worden.

3.7. Toonmoment in Cultuurcentrum Scharpoord

Als afsluiting van het peterschapsjaar organiseert het Cultuurcentrum Scharpoord een toonmoment. Hier worden dan alle werkjes die gemaakt werden doorheen het jaar en op de workshops door de leerlingen van het 5de en 6de leerjaar opgehangen en uitgestald. Alle leerlingen van de scholen uit Knokke-Heist kunnen in klasverband de werkjes komen bezichtigen. Dat kan ook samen met ouders, familie, vrienden en vriendinnen. Elk jaar zal er ook een extraatje voor de leerlingen van het 6de leerjaar georganiseerd worden. Zij krijgen hier een workshop aangeboden rond het maken van een film.

3.8. Weblog

Elke deelnemende klas krijgt een webpagina ter beschikking op de website www.beeldenindestad.be Na inschrijving ontvangen de leerkrachten van de deelnemende klassen een gebruikersnaam en een wachtwoord. Aan de hand van een handleiding kunnen de leerkrachten samen met de leerlingen een elektronisch dagboek bijhouden. Op de webpagina kunnen ze teksten, foto's en filmpjes plaatsen. Het is de bedoeling dat alle weblogpagina's door iedereen gelezen kan worden.

KUNST in de klas

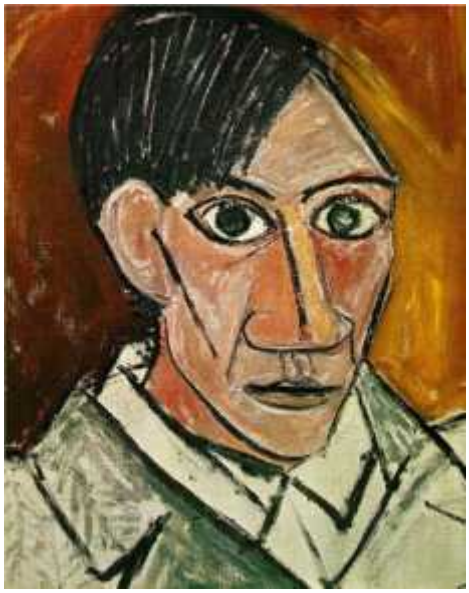

4. Woord vooraf

Binnen het leergebied 'muzische vorming' onderscheiden we de domeinen beeld, muziek, drama, beweging, media en de bijhorende attitudes. Als we er de ontwikkelingsdoelen en eindtermen op naslaan, valt op dat niet enkel het productieve aspect aan bod komt, maar ook het beschouwende. Vernieuwd aan deze aanpak is dus dat de vroegere louter 'actieve' lessen zoals teken- en knutsellessen, zijn vervangen door activiteiten die alle zintuigen van het hele kind aanspreken: impressie en expressie, receptie en productie, genieten, samenwerken, beschouwen, filosoferen, verwerken, uitwerken…

De beleving van kunst is met andere woorden een belangrijk aspect bij muzische vorming, evenwaardig aan het oefenen van vaardigheden. Kunstbeleving en – beschouwing verruimt en relativeert het denken over alledaagse dingen, het leven van zichzelf en anderen, het wereldgebeuren. Kunst is een vertaling van de verbeelding van de kunstenaar. Verbeelding geeft de mens ruimte in zijn denken, voelen en zijn. Het is belangrijk in de opvoeding van kinderen en jongeren dat we hen vertrouwd en wegwijs maken in de verschillende talen van de kunsten zodat ze af en toe kunnen afstand nemen van de hier –en –nu realiteit om te filosoferen, te genieten, bewust stil te staan bij wat er in de wereld gebeurt of te fantaseren. Toch wordt dit aspect veel verwaarloosd en blijft 'muzische vorming' beperkt tot een creatief uurtje. Muzische vorming (zowel het beleven als het zelf doen) kan echter zoveel meer betekenen als het wordt geïntegreerd in het volledige onderwijsproces, in plaats van te worden geïsoleerd tot een losstaand moment. In een goed draaiende klas valt veel van het muzische te herkennen, zoals de spontane ingesteldheid van kinderen op expressie en de verscheidenheid aan activiteiten waarin elk medium van expressie zijn plaats heeft verworven.

5. Inleiding: wat is kunst? Wat is kunst volgens jou?

5.1. Definitie van kunst

Kunst wordt bepaald door historische, sociologische en psychologische factoren. Het is geen vastomlijnd begrip, maar voortdurend in verandering. Kunst kan worden gezien als een verzamelbegrip voor het totaal aan kunstuitingen, zoals dat gegroeid is vanuit cultuurhistorische tradities. Nieuwe kunst wordt toegevoegd in een dynamische interactie van traditie en vernieuwing, vooral geleid door beeldbepalende kunstenaars en kunstprofessionals.

Een andere invalshoek is het hanteren van esthetische kenmerken als grondslag van kunst.

De belangrijkste zijn:

- Vakmanschap: kundig gebruik van materialen en technieken
- Expressiviteit: uitdrukkingskracht, 'persoonlijkheid'
- het vermogen om een toeschouwer mentaal uit de alledaagse werkelijkheid te tillen: 'metabewustzijn'
- Een nieuwe kijk bieden: creativiteit, oorspronkelijkheid, originaliteit.

5.2. Wat is kunst?

Dat is een vraag die evenveel antwoorden kent als er mensen op de wereld rondlopen. Kunstbeleving is voor iedereen iets anders. En doet het ertoe dat ik niet weet welk werk van wie is? Neen, om van kunst te kunnen genieten hoef je er niets van te kennen. De grootste cultuurbarbaar kan misschien zelfs meer genieten van een bepaald schilderij dan diegene die het zo sterk gaat analyseren dat geen mens nog begrijpt waarover die het heeft.

Kunst is voor iedereen anders, en dit zorgt ervoor dat alles eigenlijk tot kunst kan behoren. Ver hoef je het niet te zoeken, geniet er gewoon van. Wat de anderen ervan denken speelt geen rol. Je kunt evenveel van een Picasso genieten zonder te weten dat Pablo erachter zit, dan wanneer je het wel weet. Je kunt evengoed versteld staan van een schilderij gemaakt door de buurman die af en toe eens een doek schildert.

Kunst met een boodschap krijgt geen extra waarde door de boodschap. Kunst die bijvoorbeeld maatschappelijke kritiek levert en mensen tot nadenken zet, is enorm te appreciëren. Bij kunstbeleving is het volledig snappen van wat de kunstenaar wil zeggen niet alleen van het grootste belang. Je eigen waarde kunnen geven aan een kunstwerk en er gewoon van genieten is even belangrijk.

5.3. Is kunst belangrijk?

Kunst kan ons een andere, soms kritische kijk bieden op de realiteit en zorgen voor blikverruiming. Kunst kan ervoor zorgen dat we de beelden die dagelijks op ons af komen, leren interpreteren en plaatsen. Kunst kan het terrein zijn waarop leerlingen die niet sterk zijn in de klassieke vakken, hun kwaliteiten kunnen tonen. Kunst kan een middel zijn om mensen te leren hun emoties en mening te uiten en begrip op te brengen voor die van anderen. Kunst kan je even al de rest doen vergeten en je gewoon laten genieten. Kunst kan zoveel meer zijn dan gewoon mooi of lelijk.

6. Methodologie

De meest krachtige aanpak binnen kunsteducatie is die waarin de impressie (kijken, luisteren, genieten) met de expressie (zelf maken en doen) wordt verbonden. Beide zijn complementair, het ene kan niet zonder het andere. Kunst wordt daarbij centraal gesteld, waardoor kinderen met uitingsvormen van anderen worden geconfronteerd en met verschillende disciplines kennismaken.

Het rondmaken van de impressie-expressiecyclus is belangrijk: een bewustzijn dat vol belevingen zit, moet worden 'verwerkt'. Dit doen kinderen overigens spontaan: elke ingrijpende ervaring of impressie drijft hen naar een handeling waarin die opgedane ervaring tot uitdrukking wordt gebracht. De indrukken worden in de expressie verwerkt, geassimileerd en eigen gemaakt door ze opnieuw aanwezig te stellen, te representeren. Tijdens en door het expressieve proces worden de ervaringen en belevingen terug opgeroepen, waardoor de verbeeldingskracht wordt ontwikkeld. Daarom is het proces minstens even belangrijk als het product.

Deze twee aspecten van het werken met kunst weerspiegelen zich in twee werkvormen: een productieve, actieve manier van werken en een beschouwende benadering van het product. Deze werkwijzen staan niet tegen over elkaar, maar zijn complementair. Door beide manieren van werken te hanteren, komen we tot een volledigere benadering van muzische vorming.

6.1. Productief werken

Productief werken gaat over zelf vormgeven, het zelf doen. Bij het productief werken wordt er voor een belangrijk deel gehandeld op materieel niveau.

Bij het organiseren van werksessies zal je met deze stappen rekening moeten houden:

- Vertrekken van sterk geleide activiteiten met een lage instapdrempel
- Over tussenstapjes, waarin de deelnemers op eigen tempo en met eigen inzicht exploreren, experimenteren, …
- Om uiteindelijk te eindigen met zelfstandige werkstukjes waarin het expressieve en het communicatieve belangrijk is.

6.2. Beschouwend werken

Beschouwend werken is het kijken naar wat op een of andere manier heeft vorm gekregen, naar producten zowel van onszelf, van onze klasgenoten als van artiesten of andere professionele vormgevers,

6.2.1. Beschouwend werken op 3 verschillende manieren

Beschouwend werken kan op drie verschillende manieren: receptief, actief, reflectief.

Receptief:
Het opvragen van de eerste reacties van de beschouwer.

- Wat is er te zien, te beleven
- Informatie op niveau van de beschouwer.

Actief :
Het beschouwen van de voorstelling en hoe het werk geschilderd of gemaakt is. Hierbij wordt uitvoerig ingegaan op drie zaken:

- Het onderwerp
- De beeldende aspecten (kleur, licht, vorm, ruimte, textuur, compositie)
- Het materiaalgebruik en/ of de techniek.

Reflectief
Via een gesprekvorm wordt er gereflecteerd over:

- De persoonlijke expressie van de kunstenaar.
- Een eigen mening wordt geformuleerd.

6.2.2. De brillen van Parsons

Bij beschouwen van beeldende kunst onderscheidt Michael J. Parsons vijf opeenvolgende stadia in appreciatie. Volgens hem is er een duidelijke ontwikkeling in de waarneming van de kunst.

Parsons vergelijkt het waarnemen van mensen met het kijken door een bril. Mensen in verschillende fasen van ontwikkeling kijken door verschillende brillen. Als leerkracht moet je weten wat het kijken door al die verschillende brillen voor mensen kan betekenen. Pas dan kun je dat kijken optimaliseren. Parsons onderscheidt 5 verschillende brillen.

De brillen zijn niet leeftijdgebonden, al is het wel zo dat bril één goed past op een kleuterneus, bril twee op die van een leerling van de middenbouw enzovoort. Het is belangrijk om te weten hoe je kinderen beter door al die brillen kunt leren kijken.

Stadium 1: associatie schematisch realisme

- Het oordeel (of ze het werk mooi/ niet mooi vinden) van het kind is gebaseerd op associaties.
- Sterke liefde voor kleur.
- Het kind maakt geen scherp onderscheid tussen morele en esthetische waarden. (de afbeelding is slecht als het iets slechts afbeeldt)
- Wat anderen van het werk vinden is bij deze kijker niet belangrijk.

Stadium 2: voorstelling fotografisch realisme

- Het beeld moet iets voorstellen, je moet er iets in zien.
- Een beeld wordt geaccepteerd als de kenmerkende onderdelen zichtbaar zijn (bv hoofd: ogen, neus, mond,…)
- Non-figuratieve werken worden hier niet geapprecieerd
- Men beseft dat anderen een eigen mening hebben, maar deze is niet bepalend voor eigen mening, en wordt afgekeurd.

Stadium 3: expressie

- Het beeld wordt beschouwd als iets dat emoties kan opwekken.
- Beschouwer gaat ervan uit dat de maker een betekenis in zijn werk heeft gelegd.
- Kijker kan de betekenis achterhalen.
- Voornaamste taak kunstenaar: het overbrengen en opwekken van gevoelens en ideeën
- Belangrijke criteria zijn authenticiteit en originaliteit.
- Accepteren de mening van iemand anders, ook al is dit afwijkend van hun eigen mening.
- Kwaliteit van een beeld kan niet beoordeeld worden omdat het hier over de gevoelens van de kijker gaat.

Stadium 4: leerbaar, ze kunnen kennis verwerven over beeldaspecten

- Verworvenheden van de vorige stadia blijven behouden.
- Meer aandacht voor de vorm van het werk: de structuur, de compositie en de techniek.
- Kunnen onderscheid maken tussen medium en betekenis.
- Over het kunstwerk kan gediscussieerd worden, meningen tegen elkaar afwegen, een overeenstemming bereiken.
- Kijkers laten zich graag leiden door het gezag van een kunstkenner. Leren staat voorop.

Stadium 5: eigen mening

- Beseffen dat een beeld je als kijker beïnvloed
- Men ziet in dat de werking en betekenis van het werk het resultaat is van culturele tradities.
- Hij Weet dat zijn eigen oordeel bepaald is door groep, cultuur en tijd.
- Kunnen een eigen mening formuleren over hun relatie tot een beeld

- Beseffen dat ze kritisch naar eigen oordeel moeten luisteren
- Hebben een eigen mening en deze wordt getoetst aan de mening van anderen.

6.2.3. besluit: beschouwen kan evolueren en is dus te leren.

Hoe kunnen wij kinderen en jongeren helpen om beter waar te nemen? Kunnen we ervan uitgaan dat leerlingen in het 6de leerjaar de potentie hebben door alle vijf de brillen te kijken? Ze zijn er geestelijk wel toe in staat.

- Ze kunnen associëren.
- Ze kunnen uiterlijke kenmerken van de voorstelling begrijpen.
- Ze kunnen gevoelens ondergaan bij het kijken naar een beeld.
- Ze kunnen kennis verwerven over beeldaspecten.
- Ze kunnen een eigen mening formuleren over hun relatie tot een beeld.

6.3. Doelstellingen

- Kinderen gaan bewust kijken en nadenken over kunst, op een leuke manier.
- De leerlingen kunnen beeldende producten beschrijven en vergelijken op basis van de volgende aspecten en hun samenhang:
    - betekenis (wat is het? waar is het voor bedoeld?)
    - vormgeving(welke beeldende aspecten bepalen de vormgeving?)
    - materiaal (welke materialen zijn gebruikt?
    - techniek (welke technische principes zijn gebruikt?)
    - plaats en tijd (waar en wanneer is het gemaakt?).
- De kinderen hebben interesse voor kunst. Ze zullen erachter komen dat kunst niet saai is en dat je op veel leuke manieren met kunst bezig kan zijn.
- De kinderen beseffen dat kunst niet enkel voor volwassenen is, maar dat ze zelf ook kunst kunnen maken en dat het helemaal niet zo moeilijk is.
- De kinderen weten wat kunst precies inhoudt. Ze hebben zicht op enkele kunstenaars en diverse kunststromingen.
- De kinderen hebben kennis van de soorten kunst die voorkomen. Ze weten bijvoorbeeld dat kunst niet alleen beeldhouwen en schilderen is, maar dat er meer soorten kunst zijn, zoals muziek en architectuur.
- Ze kunnen associëren.
- Uiterlijke kenmerken van de voorstelling begrijpen.
- Gevoelens ondergaan bij het kijken naar een beeld.
- Kennis verwerven over beeldaspecten.
- Een eigen mening formuleren over hun relatie tot een beeld.

6.4. Kunst kijken

Hoewel een kunstwerk een autonoom geheel is, en elke kunstdiscipline zijn eigen specifieke kenmerken heeft zijn er overeenkomsten in de manier waarop je kunstwerken kunt analyseren.

6.4.1. Inhoud

6.4.2. Voorstelling

Waar gaat het kunstwerk over? (voorstelling, verhaal, onderwerp, thema, sfeer, het kunstwerk zelf, titel)

Een beeldend kunstwerk toont ons een beeld, een aanzicht. Je kunt zonder enige kennis zeggen wat voor uiterlijk het kunstwerk heeft. Is het kunstwerk bijvoorbeeld een stenen vorm of een plat vlak met daarop kleuren of lijnen? Soms blijft het daarbij, een vlak met kleuren of een vorm, meer kun je er niet van zeggen. Maar vaak herken je iets in het geheel van kleuren of vormen; een mens, een landschap of een gebouw bijvoorbeeld. Bij het ene kunstwerk is dit heel duidelijk bij de andere weer niet.

Een kunstwerk kan van alles afbeelden, de mogelijkheden zijn oneindig. Vaak gaat het niet alleen om iets af te beelden, maar ook de manier waarop. De kunstenaar wil een sfeer oproepen of een verhaal vertellen.

6.4.3. Boodschap

Wat heeft de kunstenaar daarover te vertellen? (boodschap, visie)

Soms bevat een kunstwerk niet alleen een ‘beeld’, maar ook een visie of een boodschap van de kunstenaar. Deze kan zitten in de manier waarop de kunstenaar iets afgebeeld heeft of wat dieper verscholen zit in zogenaamde symboliek. Symbolen zijn beelden die verwijzen naar bepaalde begrippen of die bepaalde betekenissen hebben (een soort beeldtaal).

Het probleem van kunstwerken met symbolen is dat je de betekenis van de symbolen moet weten om het werk te snappen.

6.4.4. Abstrahering

In hoeverre suggereert het kunstwerk de werkelijkheid?

Realistisch: Beeldende kunsten waarbij de werkelijkheid natuurgetrouw wordt weergegeven.
Figuratief: wanneer het beeld een herkenbare voorstelling heeft.
Non-figuratief: tegenovergestelde van figuratief. Zonder herkenbare voorstelling, ook wel abstract.

Wanneer de kunstenaar niet zozeer naar de aanschouwing werkt, maar meer naar de verbeelding, kan hij/zij de werkelijkheid vervormen. Enkele voorbeelden:

- Geïdealiseerd: de werkelijkheid mooier maken, veredelen.
- Gestileerd: wanneer de kunstenaar de vormen vereenvoudigt.
- Gedeformeerd: vervormen, bijvoorbeeld door verdraaiing of verschuiving.

6.4.5. Vorm

6.4.6. Materialen en technieken

Materiaal

Materiaal is datgene wat door een kunstenaar wordt bewerkt of verwerkt, of waarop een kunstwerk wordt aangebracht (de drager: papier, schilderdoek…). Het materiaal bepaalt hoe het werk eruit ziet.
Voorbeeld materiaal: houtskool, pen en inkt, acrylverf, klei,…

Techniek

Een techniek is de beheersing van de manier en het gereedschap om materiaal te bewerken of te verwerken. Technieken kunnen we indelen in:

- 2D-technieken: droge en natte technieken in tekenen en schilderen.
- Grafische technieken: diepdruk, hoogdruk, vlakdruk, doordruk
- 3-D technieken: modelleren, gieten, beeldhouwen, construeren,…
- Digitale technieken

Hoe het materiaal gebruikt of bewerkt wordt is belangrijk voor het uiterlijk van het schilderij. Wordt de verf bijvoorbeeld aangebracht op het doek door middel van een fijn kwastje of er gewoon met grote klodders tegen aangegooid? Niet altijd is de hanteringwijze zichtbaar, de kunstenaar heeft alle bewijzen ervan weggewerkt.

6.4.7. Beeldende Aspecten

Onder beeldende aspecten verstaan we de onderdelen waaruit een beeld is opgebouwd. Een beeldaspect maakt nog geen schilderij. Ze worden altijd in combinatie gebruikt.

De belangrijkste zijn:

- licht
- kleur
- vorm
- ruimte
- Ordening (compositie)

Beeldaspecten zijn als bouwstenen: kun je ze herkennen, dan kom je meer te weten over de structuur van een kunstwerk.

Licht

Zonder licht is alles zwart. Licht en de manier waarop het valt is een belangrijk aspect in de beeldende kunst. Wordt een object wel verlicht, dan vallen er lichtstralen op, die vervolgens worden weerkaatst en in onze ogen terecht komen. Waar geen of weinig licht kan komen, is het logischerwijs donkerder. Dit noemt men schaduw.

- Lichtsoort: getemperd, fel
- Lichtrichting: mee-licht (licht dat van voren op de voorstelling valt), tegenlicht (bv. Licht van een laagstaande zon die in je ogen prikt), zijlicht (het licht komt vanuit een zijkant)
- Gevolgen van het licht: eigen schaduw, slagschaduw.

Kleur

Kleuren kunnen we zien als het licht is: zonder licht geen kleur.

Kleurencirkel

Primaire kleuren: blauw, rood, geel
Secundaire kleuren: oranje, groen, paars
Tertiaire kleuren: donkergroen, rood-grijs, chocoladebruin, okergeel
(Tertiaire kleuren kunt u even aanhalen, behoort niet tot de eindtermen van lager onderwijs)

Kleuren hebben verschillende natuurkundige eigenschappen:

- Kleursoort: kleuren zoals we ze in het algemeen benoemen: rode, bruine, oranje, paarse, gele of blauwe kleuren,…
- Kleurhelderheid: wordt bepaald door de mate waarin de kleur het licht weerkaatst. Een kleur wordt helderder naarmate je er meer wit doorheen mengt.
- kleurverzadiging: wanneer de kleur niet is gemengd met een ander kleur of met zwart en wit.

Daarnaast kan je kleuren ook allerlei waarden toekennen, zoals warmte of koelte, vrolijkheid, somberheid of gevaar.

Wanneer kleuren tegen elkaar afsteken, een tegenstelling vormen, is er sprake van kleurcontrast. Voorbeelden van kleurcontrasten:

- kleur- tegen- kleur- contrast: tegenstelling tussen zuivere kleuren. Dit contrast is het sterkst tussen de primaire kleuren.
- Licht- donker- contrast: tegenstelling tussen lichte en donkere kleuren
- Koud- warm- contrast: wanneer warme en koude kleuren naast elkaar gebruikt zijn. Koude kleuren zijn blauw, groen, zwart, grijs,… Warme kleuren zijn oranje, rood, geel,…
- Complementair contrast: tegenstelling tussen kleuren die in de kleurencirkel tegenover elkaar liggen: geel tegenover paars, oranje tegenover blauw, roos tegenover groen.

Vorm

Vormen komen overal voor in een kunstwerk. Ze ontstaan door het gebruik van verschillende kleurvlakken, lijnen, bewerkingen of materialen.

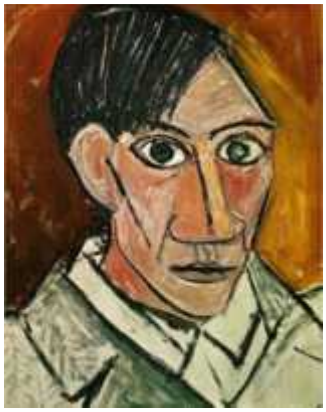

Het woord ‘vorm’ kunnen we onderverdelen in verschillende vormsoorten. Een vormsoort is een groep vormen met dezelfde kenmerken of vormaspecten. Enkele voorbeelden:

- Ruimtelijk (3D) of vlak (2D)
  Ruimtelijk: neemt in drie richtingen ruimte in: lengte, breedte en hoogte.
  Vlak: een vorm met 2 dimensies: hoogte en breedte of lengte en breedte. Een vlak kan je maar op één manier bekijken, namelijk recht van voren.
- Geometrisch of organisch
  Geometrisch: hoekige vormen zoals rechthoeken, vierkanten, driehoeken,…
  Organisch: vloeiende, golvende en gebogen vormen of plantaardige, dierlijke of menselijke vormen.
- Symmetrisch of asymmetrisch
  Symmetrisch: de ene helft is een spiegeling van de andere helft.
  Asymmetrisch: tegenovergestelde van symmetrisch.
- Enkelvoudig of samengesteld
  Samengesteld: een vorm die opgebouwd is uit verschillende andere vormen
  Enkelvoudig: tegenovergestelde van samengestelde vorm.

- Gedeformeerd
  Vervormd.
- Gestileerd
  Een vorm op een vereenvoudigde manier weergeven.
- Langgerekt of compact

Ruimte
We maken globaal onderscheid tussen twee of driedimensionale kunstwerken. Tweedimensionaal betekent dat het werk 2 maten heeft: lengte en breedte, en dus plat is. Ruimtelijk of driedimensionaal werk heeft 3 afmetingen: lengte, breedte en diepte. Je kunt eromheen lopen.

Voorbeelden van tweedimensionale werken
Houtskooltekeningen, foto's, wandkleden, houtsneden, gravures, etsen, mozaïeken, aquarellen of olieverfschilderijen zijn voorbeelden van tweedimensionaal werk. In tweedimensionale kunst is het kader ofwel de lijst ook van belang. Naast rechthoekig of vierkant, kunnen lijsten allerlei vormen hebben. Vaak sluiten ze dan aan op het werk zelf.

Houtsnede
Ernst Ludwig Kirchner
1914

Voorbeelden van driedimensionale werken
Voorbeelden van driedimensionale kunstwerken zijn gebouwen (architectuur), fonteinen, vazen, sieraden, textielobjecten, meubels, standbeelden, constructies of zogenaamde lobjes groeves. Dit zijn bekende voorwerpen die uit hun context zijn geplaatst.

Beeldhouwwerk
Michelangelo
Titel: David
1504

Ordening (compositie)
Ordening is niets anders dan de samenhang, rangschikking of relatie tussen de elementen van een kunstwerk. Met elementen bedoelen we delen van een kunstwerk die zich door middel van o.a. kleur, vorm of omlijning van elkaar onderscheiden. Ordening betekent dus niet automatisch dat er rust en orde is.
Verschillende compositiegrondvormen:
- Horizontaalcompositie: de compositie is geordend rond een denkbeeldige horizontale lijn. Zo'n ordening maakt een rustige, stabiele en brede indruk.
- Verticaalcompositie: de ordening kan ook plaatsvinden rond een verticale lijn.
- Diagonaalcompositie: de vormen zijn bijvoorbeeld gegroepeerd van linksonder naar rechtsboven. Zo'n opstelling maakt een actieve, dynamische, onrustige indruk.
- Driehoekcompositie: de onderdelen kunnen als het ware in een driehoek gesloten worden.
- Centraal compositie: hier zijn de vormen gegroepeerd rond een centrum.
- Over-all-compositie: onderdelen verspreid over het vlak.

Gevolgen van de ordening:
De werking van het totale beeld wordt sterk beïnvloed door de compositiegrondvorm.

- Symmetrische compositie /statisch
  Dat wil zeggen dat er geen bewegingssuggestie vanuit gaat. Wanneer het beeld in twee spiegelbeeldige helften is geordend is de compositie symmetrisch. Het geeft een harmonisch/statisch effect.
- Dynamische compositie
  Hier is wel sprake van bewegingssuggestie. Bijvoorbeeld bij de diagonaalcompositie.
  Bij de asymmetrische compositie ontbreekt de symmetrie. Deze ongelijkheid kan een extra spanning, chaos aan de ordening geven.

6.4.8. Functie

Met welk doel wordt het kunstwerk gebracht?

Onder functie verstaan we hetgeen wat de maker met het kunstwerk wil bereiken. De bedoelde functie van de maker gelet op tijd en plaats. Bij functie kan je ook peilen naar welke functie de beschouwer aan geeft. Enkele voorbeelden:

Levensbeschouwelijk
Religieus (zie afbeelding: De heilige familie, Getijdenboek van Katherina van Kleef, ca. 1440), ritueel, viering

Esthetisch
(anti-)Schoonheid, herkenning, vervreemding, confrontatie

Politiek
Status, huldiging, protest, bewustwording

Economisch
Werk, reclame

Educatief
Opvoeding, therapie, zelfreflectie, voorlichting, informatief

Vermaak
Amusement, decoratie, expressie, verpozing

(niet te diep op ingaan, bij leerlingen van lager onderwijs hoef je dit enkel te vermelden)

7. Verschillende kunststromingen

7.1. Renaissance

periode
1300- 1600

Uitleg
Renaissance betekent letterlijk wedergeboorte. Hiermee wordt bedoeld dat er net zoals vroeger weer interesse kwam voor de klassieke kunst. De klassieke kunst is de kunst van de Romeinen en de Grieken. De renaissance kun je verdelen in verschillende periodes. Zo heb je de vroege renaissance (1420 tot 1500), de hoog renaissance (1500 - 1530) en het maniërisme (1530 - 1600). De renaissance begon in Italië. En vanuit Italië verspreidde het zich over heel Europa, maar in elk land was de renaissance weer net even iets anders. Elk land heeft dus eigenlijk zijn eigen renaissance.

De kunstenaars wilden vroeger altijd anoniem blijven. Ze wilden niet dat mensen wisten wie de schilderijen had gemaakt. Maar in de renaissance maakte dat niks meer uit. Voor het eerst mochten de mensen weten wie de kunstenaar was.

In de schilderijen uit de renaissance waren de mens en de natuur heel belangrijk. Kunstenaars maakten dan ook vaak schilderijen waarin de natuur en/of de mens te zien waren. Deze schilderijen waren zo goed geschilderd dat het net echt leek. De schilder gebruikte vaak donkere kleuren en daardoor zagen de schilderijen er niet echt vrolijk uit. De kunstenaar lette bij het schilderen goed op de lichtval. Hoe het licht in het echt op de mensen, dingen, en natuur viel, zo werd het ook geschilderd.

Kunstenaars
Eén van de beroemdste portretten uit de renaissance is de ‘Mona Lisa’ van Leonardo da Vinci. Andere kunstenaars uit de renaissance zijn onder andere Michelangelo, Botticelli (zie kunstwerk rechts boven), Rafaël Santi.

7.2. Romantiek

periode
ca. 1795 tot ca. 1848

Uitleg
Bij de renaissance heb je gezien dat schilders de dingen tekenen zoals ze in werkelijkheid waren. In de romantiek was dit juist niet zo. Mensen waren niet tevreden met de dingen die ze hadden en daarom schilderden de kunstenaars de dingen zoals ze juist niet waren.

In de schilderijen uit de romantiek is vooral veel gevoel te zien. De gedachten en de gevoelens van de kunstenaar bij een bepaald onderwerp waren heel belangrijk. De kunstenaar schilderde eigenlijk dingen zoals hij ze het liefst zou hebben gezien. Veel dingen werden gedramatiseerd. Hiermee wordt bedoeld dat de dingen met overdreven veel emoties werden afgebeeld.

De natuur was ook in de romantiek belangrijk. Soms werd de natuur gewoon nageschilderd (net zoals bij de renaissance), maar vaak werd het ook nog gedramatiseerd.

Zouden deze schilderijen de werkelijkheid zijn of zouden ze gedramatiseerd zijn? Kijk er maar eens goed naar.

Kunstenaars
Eugène Delacroix, Caspar Friedrich, Karl Schinkel, William Turner.

7.3. Impressionisme

periode
1875- 1910 in Frankrijk

Uitleg
Kunstenaars die in de romantiek schilderden konden eigenlijk zo'n beetje zelf verzinnen wat ze wilden schilderen. De kunstenaars uit het impressionisme probeerden de natuur of de omgeving weer te geven zoals die er op dat moment uitzag. Het was eigenlijk een soort foto. Het schilderij moest dus snel gemaakt worden, omdat het beeld anders weer zou veranderen en het er weer anders uit zag. Aan de impressionistische schilderijen kun je ook zien dat er snel geschilderd werd, want er zijn vaak een soort vegen te zien. Als je goed kijkt zie je dat ook weer terug in het schilderij van het landschap. Je ziet de kleuren eigenlijk een beetje in elkaar overlopen.

In het impressionisme was het natuurlijke licht en het effect daarvan op de kleuren heel belangrijk. Meestal zijn de schaduwen die je ziet zwart, maar de schaduwen die op het schilderij te zien zijn hebben kleur, bijvoorbeeld verschillende kleuren rood. Verschillen in het licht konden een schilderij er heel anders uit laten zien. Zo heeft de schilder Monet op verschillende momenten van de dag steeds dezelfde vijver geschilderd. Toch ziet het schilderij er iedere keer weer anders uit, omdat het lichtval steeds weer anders is, doordat de stand van de zon tijdens de dag verandert.

Kun je aan dit schilderij zien dat de schaduwen een andere kleur hebben? Zijn de mensen eigenlijk duidelijk te herkennen? Hoe zou dit komen denk je?

Kunstenaars
Claude Monet, Edgar Degas, George Hendrik Breitner, Auguste Renoir

7.4. Art nouveau

Periode
1890 – 1914

Uitleg
Art nouveau is eigenlijk een Franse naam, maar wordt ook gebruikt in andere talen. Zo heet het in Duitsland Jugendstil en wordt in Nederland art nouveau ook wel de slaoliestijl genoemd, omdat op flessen slaolie vaak deze stijl te zien was.

Art nouveau was een decoratieve (versierende) stijl die bijvoorbeeld te zien was op affiches. Ook werd deze stijl vaak gebruikt voor boekillustraties. Kunstenaars wilden andere kunst zien dan er op dat moment bestond. Ze wilden eigenlijk een vernieuwing van de kunst. Daarom begonnen ze rond 1890 met art nouveau, Jugendstil of slaoliestijl.

In de schilderkunst waren twee dingen heel belangrijk. Het eerste is de golvende lijn, die vaak in de schilderijen te zien was. Het tweede wat heel belangrijk was, is de plant. De sierende vorm van de plant werd vaak als uitgangspunt voor een schilderij gebruikt. Art nouveau was tenslotte een versierende stijl.

Art nouveau was vooral te zien in de architectuur. Zo waren er vooral in Parijs gietijzeren hekwerken en trapleuningen. Deze hekwerken en trapleuningen zagen er heel sierlijk uit met veel golvende lijnen.

Kunstenaars:
Antoni Gaudi, Jan Toorop, Louis Comfort Tiffany,…

7.5. Kubisme

Periode
1907-1914 in Parijs

Uitleg
Je hebt nu al een aantal schilderijen uit verschillende stromingen gezien. Hiernaast zie je een schilderij uit het kubisme. Wat valt je op? Kijk maar eens goed naar de kleuren en de vormen.

Zoals je misschien wel ziet, werden er in het kubisme veel hoekige vormen gebruikt. De schilders gebruikten vooral kleuren zoals zwart, grijs, wit, rood en bruin. De dingen die geschilderd werden waren allemaal even belangrijk en werden dus ook allemaal even goed en duidelijk geschilderd.

Als je naar dit schilderij kijkt, zie je dat er niet alleen hoekige vormen gebruikt werden, maar ook kegelvormen, driehoeken, rechthoeken en cirkels. Deze vormen noem je geometrische vormen. Kun je ook instrumenten herkennen in dit schilderij? Er zijn er twee in verwerkt.

Wat ook vaak te zien is in de kubistische schilderijen zijn collagetechnieken; hiermee wordt bedoeld dat verschillende dingen over elkaar heen geplakt worden. Hierdoor ziet het schilderij er een beetje vreemd uit. Bij de collages werden soms verschillende materialen in een schilderij gebruikt, zoals olieverf, krantenpapier, textiel.

Kunstenaars
Georges Braque, Fernand Léger, Pablo Picasso

7.6. Popart

Periode
1960-1976 in Engeland/Amerika

Uitleg
Popart is een afkorting van Popular Art. In de jaren 1950 ging mensen steeds meer televisie kijken en steeds meer tijdschriften en stripboeken lezen. Popart maakte hier gebruik van.

Waarvan zou dit schilderij afgeleid zijn? Van de televisie, van een stripverhaal of van een tijdschrift?

In Popart is veel te zien van de media en de reclamewereld. Ook waren er vaak filmsterren en stripfiguren in de kunstwerken te zien. De beelden die in de kunstwerken werden afgebeeld, werden vaak vergroot of heel vaak herhaald, soms tot vervelens toe. De kunstenaars gebruikten vooral de primaire kleuren, dit zijn de kleuren blauw, geel en rood.

Kunstenaars
David Hockney, Edward Kienholz, Roy lichtenstein, Andy warhol, George Segal

8. Overzicht van alle kunststromingen

Hieronder zie je de ontwikkeling van de kunst en het jaartal waarin de stromingen ontstonden. Kijk maar eens of je duidelijke verschillen kunt zien tussen stromingen.

Prehistorische kunst
50 000 - 100 v Chr.

Egyptische kunst
3000 - 30 v Chr.

Griekse kunst
3000 - 30 v Chr.

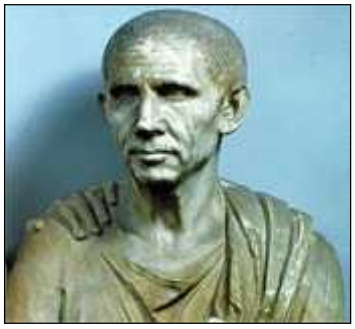

Romeinse kunst
400 v Chr.- 400 n Chr.

Middeleeuwen
500 - 1500

Renaissance
1300 - 1600

Barok
1600 – 1700

Rococo
1700 – 1775

Romantiek
1780 – 1850

Impressionisme
Vanaf 1850

Jugendstil en Art nouveau
1890 – 1900

Expressionisme
1905 - 1940

Kubisme
1905 – 1920

Surrealisme
1915 – 1940

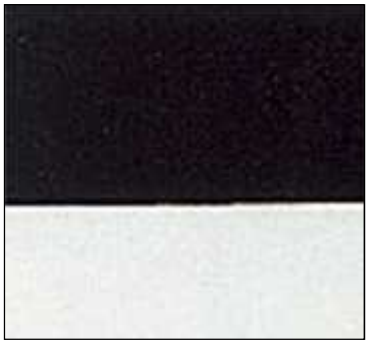

De Stijl
1917 - 1924

Popart
1950 – 1960

Hedendaagse kunst
1960 - ...

9. Soorten kunst

9.1. Beeldhouwkunst

Het woord zegt het eigenlijk al: beeldhouwen.

Kunstenaars maken beelden. Dit kunnen beelden zijn die op mensen of dieren lijken. Maar het kunnen ook beelden zijn die heel abstract zijn. Je kunt niet zien wat het is. De kunstenaars werken met klei, marmer, steen. Ook worden beelden uit bijvoorbeeld hout gesneden. Er bestaat ook een kunstwerk, van een kruk met daarop een wiel! Wat een maf ding, zou je zeggen, maar dat is nou ook een vorm van beeldhouwkunst. Beeldhouwen is werken in de ruimte. Je maakt voorwerpen, die je van alle kanten kunt zien en aanraken.

9.2. Schilderkunst

Dit is kunst op het platte vlak. Daar wordt mee bedoeld dat een afbeelding wordt geschilderd op bijvoorbeeld een linnen doek. Vaak krijg je het idee dat het net echt is. Alsof je het aan kunt raken en de vormen kunt voelen. De afbeeldingen op schilderijen zijn er opgeschilderd. Schilders kunnen gebruik maken van verschillende soorten technieken. Er zijn schilders die een voorkeur hebben voor olieverf. Andere soorten verf zijn: aquarel (waterverf), plakkaatverf. Sommige kunstenaars verven met de kwast, anderen met penselen. Ook werken schilders met spatels. Dit zijn metalen plaatjes, waarmee ze hele strakke lijnen kunnen neerzetten op het doek.

9.3. Architectuur

Ook architectuur is een vorm van kunst. Er zitten grote verschillen in de stijl waarin gebouwen gebouwd zijn. Denk maar eens aan alle kerken die je tegenkomt. En als je al eens in Griekenland bent geweest, heb je vast een ruïne van een Griekse tempel gezien. En ga eens op zoek naar architectuur in boeken. Vergelijk dan bijvoorbeeld het beroemde Schröderhuis van de architect Rietveld met een Griekse tempel. Dan zijn de verschillen duidelijk te zien.

9.4. Media (film, fotografie)

Fotografie
Letterlijk betekent fotografie ‘schrijven met licht’. In de fotografie onderscheiden we twee grote technieken:

- De ‘ouderwetse’ analoge fotografie
- De moderne digitale fotografie

Net als bij de schilderkunst zijn de werken van dit soort kunst ook op het platte vlak. De fotograaf maakt een foto van een boom. Deze komt dan (verkleind) op de foto. Het is precies weergegeven, alsof het lijkt dat je de schors kunt voelen.

Bij fotografie is het belangrijk dat de fotograaf rekening houdt met volgende beeldaspecten:
Kadrering en compositie
Wat is er te zien op het beeld (keuze van het kader: close-up, long distance, afsnijding, overlapping, voor-en achtergrond,…). Door middel van de kadrering bepaal je de compositie van een foto. Lijn

Decor en sfeer
Welke hulpmiddelen gebruik je om de sfeer te accentueren, licht en donker in de foto.

Analoge fotografie

digitale fotografie

Film
De film (bewegende film) heeft zich uit de fotografie ontwikkeld. Net als bij fotografie moet de kunstenaar goed weten wat hij/zij wil filmen. De kunstenaar moet op voorhand een scène bedacht hebben. Bij film wordt alles vastgelegd door een camera.

Oude videocamera

Film kunnen we onderverdelen in twee categorieën:
Fictie: Verzonnen (horrorfilms, actiefilms, animatiefilms,…)
Non- fictie: Waar gebeurd (documentaires, reportages)

Bij film (beeld en klank) kan je werken aan volgende aspecten:
Kadrering
- De verschillende camerastandpunten(kickvorsperspectief en vogelperspectief, close-up,...)
- Het inzoomen en uitzoomen van de camera,…

Montage
- De volgorde en overgangen van beelden
- Verhaalstructuur: weergave van het verhaal.
- Flashbacks, flashforwards

Nieuwe videocamera

Decor en sfeer
- Achter- en voorplan
- Decor van de film (op straat, in een huis, in een studio,…)
- Sfeerweergave (door muziek, verlichting,…)
- Licht en donker

Klank
- Samenspel van beeld en klank.

9.5. Muziek

Ook muziek is een soort vorm van kunst. Muziek wordt geschreven met noten. Heel veel noten samen vormen een melodietje. Dat is een liedje. Daarbij hoort het gevoel dat de muzikant bij een bepaald muziekstuk heeft. Dit wordt weergegeven met harde of zachte tonen. Ook met korte en lange tonen. Muziek heeft ook een kleur. Die wordt bepaald door de muziekinstrumenten. Bijvoorbeeld het liedje 'Broeder Jacob' klinkt op een trompet heel anders dan op een dwarsfluit.

9.6. Dans

Bij dans is het lichaam het instrument waarmee gewerkt wordt. Een dansstuk wordt gemaakt door een choreograaf, hij bepaald hoe de dans eruit zal zien, de dansstijl, wie waar danst,…

In dans kan de choreograaf rekening houden met de ruimte, tijd, kracht van de dans.

Ruimte

Hier gaat het over de plaats waar het dansstuk wordt uitgevoerd, dat kan in een danszaal zijn, buiten op straat,… Maar dit kan ook gaan over hoe je beweegt in de ruimte, bijvoorbeeld voorwaarts, achterwaarts, in een cirkel, grote en kleine bewegingen,…

Tijd

Dit gaat over het tempo van de bewegingen, worden die rap of traag uitgevoerd. De ene beweging is kort en plotseling, de andere beweging is lang en aangehouden. Je kan ook bepaalde bewegingen herhalen.

Kracht

Dit gaat over hoe je de bewegingen uitvoert (slap, krachtig, gespannen, licht, zweverig, traag,…)

9.7. Drama

Theatervoorstellingen en –activiteiten gaan altijd over iets. Meestal vertelt men in het theater een verhaal. Maar het kan evengoed een improvisatie zijn waarbij het verhaal spontaan ontstaat.

Bij theateractiviteiten kan je vanuit verschillende inspiratiebronnen vertrekken:

- Werken vanuit materialen
- Werken vanuit concrete thema's, een omgeving, personages, situaties, gebeurtenissen
- Werken vanuit een verhaal, gedicht, dialoog,..

In theater is het belangrijk dat de acteurs zich inleven in het theaterstuk, emoties overbrengen, duidelijk articuleren en niet met hun rug naar het publiek spelen.

9.8. Woord

In de poëzie en in verhalen vertrekt de kunstenaar veel vanuit waarneming en emotionaliteit. De eigen gevoelswereld wordt omgezet in een talige vorm.

Waar kan je inspiratie uithalen?

- Inspiratie uit de kunsten: beeldend werk, muziek, dans, verhalen,…
- Thema's (al dan niet uit de leefwereld van de deelnemers)
- De taal op zich is ook een inspiratiebron, woordenboeken, nonsenstaal, poëzie als thema,…

In woord heb je ook heel wat werkvormen. Enkele voorbeelden:

- Haiku
- Sms- gedicht
- Elfje
- Voordragen
- Luisterspel
- Vertellen

9.9. Kunst in de klas

- Behandel de verschillende kunststromingen. Verdeel de klas in verschillende groepjes en laat elk groepje een eigen stroming uitwerken. Laat ze bijvoorbeeld bezig gaan met de kenmerken daarvan en met beroemde kunstenaars die bij die kunststroming horen. Ze kunnen hun bevindingen vastleggen in een collage of een werkstuk.

- Kijk eens rond in het dorp of de stad waar de school staat. Er is vast wel kunst te vinden. Schrijf dit op, maak een route en ga met de kinderen kijken naar al deze kunstwerken. Ze kunnen hier foto's van maken. Misschien kun je deze tocht in de vorm van een puzzeltocht doen.

- Je kunt in de geschiedenis lessen kunststromingen behandelen.

- Kunst is verbeelding! Laat de leerlingen een nieuw, origineel vervoermiddel bedenken waarmee ze naar school kunnen. Dit kun je leerlingen laten uitwerken in 2D en 3D. Dit kun je eigenlijk in elk thema toepassen.

- Kunstenaars zijn erg creatief bezig. Zo kunnen ze een bepaald voorwerp op allerlei manieren tekenen. Ze bedenken er variaties op. Ze gebruiken dan andere lijnen, kleuren, vormen en details. Neem bijvoorbeeld een bril. Een bril is een bril, dat kun je altijd zien. Toch kan elke bril er heel verschillend uitzien. Laat de kinderen zelf een voorwerp bedenken en laat dat op verschillende manieren tekenen. Dus probeer de leerlingen los te laten komen van cliché beelden.

- Veranderingen in licht en kleur maken veel uit. Laat de kinderen hun slaapkamer 2 keer tekenen in verschillende kleuren. Wat is het verschil?

- Je vertelt iets over de kunst van de grotbewoners. Daarna mogen de kinderen zelf in een stuk klei het reliëf van een afbeelding maken.

In de Bijlagen vind je nog meer uitgewerkte lesideeën rond kunststromingen, kunstenaars en materialen.

10. Lijst met beelden uit de stad

10.1. Heist en duinbergen

De Decker	Eva	Duinbergen
Dobbels	Windsocks	Zeedijk
Fortuyn/O'Brien	If you go down in the woods today	Duinbergen
Le Roy	Gedenkteken gesneuvelden 1914-1918	Heist
Martin	Redderstoel	Duinbergen
Raes	De Meeuwen	Duinbergen
Schütte	Bronzen vrouw nr. 5	Duinbergen
Taeckens	Vissersmonument	Heist
Todd	Nest	Heist
Van Isacker	Staande figuur en Torso	Heist

10.2. Knokke en het Zoute

Ceysens	Sculptuur 2 "Nieuwe morgen"	Knokke
Claerhout	Ode aan de vrouw	Knokke
Delporte	Offerande aan Brasilia	Zoute
Delvoye	Rose des vents 2	Zoute
Dobbels	Windsocks	Zeedijk
Dodeigne	Eva	Knokke
Flanagan	Hospitality	Zoute
Folon	La mer, la grand sculptuur	Zoute
Leroy	Envol	Zoute
Maurer	Interieurverlichting Cafécultuur	Knokke
Mignon	Borstbeeld Alfred Verwee	Knokke
Panamarenko	Zegemeer "wuivende krabben"	Knokke
Raes	Kruisweg	Zoute
Rotsaert	Gedenkteken Maurice Lippens	Zoute
Rückriem	Sculptuur	Zoute
Samuel	Tijl & Nele	Knokke
Spilliaert	Dolende weg naar Tärr	Zoute
Stynen	Gedenkteken gesneuvelden 1914-1918	Knokke
Tordoir	Neonkunstwerk "zonder titel"	Knokke
Van Lieshout	2 groetende AVL-mannen	Knokke
Vercruysse	IJzerpark	Zoute
Verhoeven	Lichttorenplein	Zoute
West	Koppen	Knokke
Zadkine	De poëet	Zoute
Zoete	Western	Westkapelle

11. Contactgegevens

Gemeente Knokke-Heist
Alfred Verweeplein 1 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 63 01 00 - Fax 050 63 01 59
E-mail: knokke-heist@knokke-heist.be

Coördinatie Afdeling Vrije Tijd
Fons Theerens
Zeedijk-Knokke 660 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 63 03 80 - Fax 050 63 03 90

Directeur Cultuurcentrum Knokke-Heist
Pedro Oosterlynck
Meerlaan 32 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 63 04 30 - Fax 050 63 04 29

Coördinatie Schoolprogrammatie Knokke-Heist
Myriam De Krock
Meerlaan 32 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 63 04 30 - Fax 050 63 04 29 E-mail: myriam.dekrock@knokke-heist.be

Coördinatie Beeldende Kunsten Knokke-Heist
Maickel Roeters
Meerlaan 32 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 63 04 30 - Fax 050 63 04 29

Contactpersoon Peterschap Beelden en Monumenten
Myriam De Krock
Meerlaan 32 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 63 04 30 - Fax 050 63 04 29 –
E-mail: myriam.dekrock@knokke-heist.be

Coördinatie Erfgoed Knokke-Heist
Thomas Hoeberigs
Pannenstraat 140 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 53 07 30 - Fax 050 63 04 06 - E-mail: sincfala@knokke-heist.be

Coördinatie Vrij Atelier Knokke-Heist
Katrien Theerens
Locatie: Jeugd & Kunstencentrum De Marge
Edward Verheyestraat 16 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 63 08 10 - Fax 050 63 08 11

Cultuurraad Knokke-Heist
Voorzitter: Dirk Overstraete
Meerlaan 32 - 8300 Knokke-Heist
Tel. 050 63 04 30 - Fax 050 63 04 29 - E-mail: cultuurraad@knokke-heist.be

12. Bronnen

12.1. Internetsites

http://fotografiejongerenwerk.blogspot.be/
http://www.statenvertaling.net/kunst/grootbeeld/338.html
http://adribenschopfotografie.blogspot.be/2009_12_01_archive.html
http://discoveringbelgium.com/2012/01/13/andy-warhol-in-ypres/
http://www.chrisdenengelsman.nl/Reprocitaat/preter%20degas.htm
http://entertainment.howstuffworks.com/arts/artwork/vincent-van-gogh.htm
http://www.layoutsparks.com/pictures/music-21
http://www.knokke-heist.be
http://www.sincfala.be
http://www.cultuurraadknokkeheist.be
http://www.ccknokke-heist.be/
www.schooltv.nl/beeldbank
www.het-kofschip.nl/kunstlessen/index.html
http://www.leerkracht.nl/show?id=19597
http://www.lesidee.nl/data3/dataid_velden/dataId562.html
http://www.klasse.be/leraren
http://lasonrisacarpediem.skynetblogs.be/post/2820910/wat-is-kunst
http://pbd.gemeenschapsonderwijs.net
http://www.digischool.nl/ckv1/beeldend/intro.htm
http://www.knutselidee.nl/startideeen.htm?gips
http://www.leerkracht.nl/show?id=19597
http://ko.slo.nl/vakgebieden/00006/00004/00008/
http://www.webkwestie.nl/kijken%20naar%20kunst/
http://bovenbouwbasis.eigenstart.nl/

12.2. Boeken

Boermans, B., Beeldende begrippen Begrippen in beeldende vorming, uitgeverij LAMBO bv
Focus op het muzische en de vorming - dubbel dubbel

Bijlagen

13. Lesideeën rond Beelden en Monumenten

13.1. Kijkwijzer: een kijkmethode voor beeldende kunst

1. Teken het standbeeld

Laat de leerlingen eerst het standbeeld tekenen. Het eindproduct staat hier niet centraal, maar op deze manier gaan de leerlingen veel gerichter en beter kijken naar het kunstwerk.
Van hieruit kan je gerichte vragen stellen aan de leerlingen.

2. Wat zie je? Is het werk figuratief of abstract?

TIP: Een kunstwerk waarin de voorstelling herkenbaar is noemen we figuratief. Het is logisch dat in dat geval de voorstelling ons op weg helpt naar de betekenis van een werk. In een abstract werk bedenkt de kunstenaar eigen vormen en eigen kleuren.

- Figuratief: beschrijf de voorstelling.
- Abstract: beschrijf wat je ziet.

.....

.....

.....

.....

3. Wat zie je: welke beeldaspecten vallen op? Kies één of meer opties.

TIP: Hieronder staan zes beeldaspecten die een rol kunnen spelen in de vormgeving van een werk. Kies uit deze zes één of meer aspecten die in dit werk opvallen.

- Kleurgebruik
- Compositie
- Ruimte en/of plasticiteit (of suggestie ervan)
- Beweging (of suggestie ervan)
- Verwerking licht
- Afmeting/kader

.....

.....

.....

.....

4. Wat zie je: wordt je aandacht getrokken naar een bepaald punt?

TIP: Je kunt even stilstaan bij de dingen die het eerst opvallen. Hoe heeft de kunstenaar dat bereikt en waarom wil hij dat onderdeel van zijn werk accentueren? Als er naar geen enkele plek aandacht wordt getrokken, dan spreken we over allesomvattende compositie of een overallcompositie.

- Aandacht richt zich op een punt. Hoe? Waardoor?
- Aandacht wordt niet naar een punt getrokken
- Er is sprake van een allesomvattende compositie

.....

.....

.....

.....

5. Wat zie je: is de ruimte of omgeving waarin het werk is te zien van belang?

TIP: Vaak speelt de ruimte waarin het werk te zien of geëxposeerd is een rol in de betekenis van het kunstwerk. Dit geldt zeker voor kunstwerken die voor een bepaalde ruimte - al dan niet in opdracht - gemaakt zijn. De expositiewijze en de combinatie van kunstwerken die daardoor ontstaat, beïnvloedt ook de betekenis. Een sokkel of een lijst stimuleert de concentratie op het werk, geïsoleerd van zijn omgeving. Het ontbreken van een sokkel doet het beeldhouwwerk opgaan in de omgeving.

- Werk verbonden met omgeving. Omschrijf relatie werk/omgeving.
- Omgeving speelt geen rol. Waarom niet?

.....

.....

.....

.....

6. Werkwijze: hoe heeft de kunstenaar zijn technieken en materialen gebruikt?

TIP: Elk materiaal heeft specifieke eigenschappen. Bij expressief materiaalgebruik blijven die eigenschappen zichtbaar, evenals sporen van de manier waarop de kunstenaar heeft gewerkt. Een dergelijke werkwijze speelt een rol in de uiteindelijke betekenis van het kunstwerk. Een kunstenaar kan ook nastreven om de materiaaleigenschappen en het 'handschrift' onzichtbaar te maken. Het kunstwerk krijgt dan een minder persoonlijk, objectiever karakter. Noem het gebruikte materiaal?

- Expressief materiaalgebruik (omschrijf de werkwijze)
- Op een ongebruikelijke manier; beschrijf het uitzonderlijke karakter

- Materiaalgebruik zonder persoonlijke expressie

.....

.....

.....

.....

Gebruikt materiaal:

.....

7. Werkwijze: welke rol speelt de waarneming van de werkelijkheid bij de kunstenaar?

TIP: Goed kijken en tekenen wat je ziet heet 'tekenen naar de waarneming'. Tot in de negentiende eeuw werd tekenen naar de waarneming gezien als voorstudie voor het echte grote werk. De impressionisten maken het kijken tot het enige onderwerp. In deze eeuw is er vaak geen verband meer tussen wat de kunstenaar gezien heeft en wat het kunstwerk ons laat zien.

- Waarneming staat centraal. Omschrijf het realistische aspect.
- Naast waarneming ook fantasie. Wat is niet echt maar bedacht?
- Alleen maar fantasie of abstract.

.....

.....

.....

.....

8. Inhoud: levert de titel een aanwijzing voor de interpretatie?

TIP: De titel helpt ons vaak op weg naar de betekenis van een kunstwerk. De titel kan verwijzen naar de voorstelling of het verhaal achter de voorstelling. Een titel kan het werk verklaren, maar kan ook vragen oproepen. De surrealisten gebruiken bewust vreemde titels om onze fantasie te prikkelen. Met een titel als 'compositie' bereikt de kunstenaar juist het tegendeel.

- Zonder titel
- Titel verklaart werk
- Titel voegt iets toe: Wat voegt de titel toe?

.....

.....

.....

……

9. Inhoud: Verwijst het werk naar bekende verhalen? Bijbel? Mythologie?

TIP: Eeuwenlang hebben kunstenaars verhalen verbeeld uit de Bijbel, mythologie, geschiedenis of literatuur. Soms wordt daarbij gebruik gemaakt van meer of minder bekende symboliek. We spreken dan van historiestuk. Om de betekenis van zo'n werk te achterhalen moet je iets weten van het verhaal of van de symbolen. Wordt het dagelijkse leven weergegeven, dan spreken we van genrestuk.
In de kunst vanaf ca. 1850 speelt de eigen interpretatie van de kunstenaar op het verhaal een grotere rol dan een getrouwe weergave van het verhaal.

- Illustratie van het verhaal. Welk soort verhaal? Vertel!
- Interpretatie van het verhaal. Welk verhaal? Welke interpretatie?
- Inhoud staat los van bekende verhalen. Eigen verhaal? Welk verhaal?

……

……

……

……

10. Betekenis: Wat is de betekenis van het werk?

- Werk bedoeld als illustratie. Belangrijkste doel is een verhaal of gebeurtenis goed weer te geven.
- Werk bedoeld als uitlokking van discussie. Niet zelden is het doel van moderne kunst het publiek flink wakker te schudden en discussie uit te lokken.
- Werk bedoeld als decoratie. Kunst om van te genieten. Om mooi te vinden zonder verdere bijbedoelingen.
- Werk roept op tot (eigen) interpretatie. Het kunstwerk roept veel vragen op. Het publiek moet actief meedenken en een eigen betekenis geven aan het werk.
- De overige categorieën spreken voor zich.
    - Zichtbare werkelijkheid is het onderwerp
    - Bedoeld als illustratie
    - Werk roept op tot concentratie/meditatie
    - Maatschappelijke werkelijkheid is onderwerp
    - Werk bedoeld als provocatie/ uitlokking
    - Werk roept op tot (eigen) interpretatie
    - (Privé) leven kunstenaar is onderwerp
    - Werk bedoeld als decoratie
    - Werk roept emotie op

13.2. Een kunstkaart maken

Doelstellingen

- Zelf een ontwerp maken n.a.v. een gevoel wat een gedicht bij hen oproept
- Zelf gebruikmaken van kleuren die bij beeld/gevoel passen
- Zelf werken met lichte en donkere kleuren en hier proberen een goede samenhang van te maken.
- Gebruikmaken van de gehele papierruimte

Opdracht

Korte uitleg over het gebruik van kleuren, dit met illustratie van de Aardappeleters van Vincent Van Gogh, een schilderij met veel licht. Maak samen met de kinderen een analyse die ze zelf ook gaan maken in de verwerkingsopdracht.

Uitleg van verschillende stijlen

Maak een vergelijking met kleding van vroeger en nu, vroeger felgekleurde broeken met wijde pijpen, heel veel kettingen etc. Nu veel minder, wat soberder.

Zo is het ook met schilderijen. Zo door de jaren heen ontdekte de mensen steeds weer wat anders om met kunst/schilderijen te doen.

De kinderen hebben in het klassikale gedeelte gehoord dat schilders als uitgangspunt vaak een gevoel hebben. Ze willen een beeld weergeven; hoe mensen toen dachten, leefden of zich voelden. De kinderen kiezen uit de gedichtenstapel een gedicht uit en lezen dit goed door.

Hiervan maken ze een kunstkaart. Ze krijgen een correspondentiekaart en gaan zelf het beeld erbij maken wat ze door het gedicht krijgen. Ze mogen zelf weten hoe ze dit gaan doen; een beetje abstract of naar de werkelijkheid. Ze moeten goed opletten op de dingen die in het klassikale gedeelte naar voren zijn gekomen (kleurgebruik, licht/donker, groot/klein etc.)

Eerder klaar?
Als er kinderen eerder klaar zijn, mogen ze het gedicht op de achterkant van hun kaart schrijven. Als het een lang gedicht is, schrijven ze het stukje op wat het beste bij hun tekening past. Natuurlijk schrijven ze de titel er wel bij; deze mag ook eventueel op de voorkant.

Materiaal

Correspondentiekaarten, potloden/pennen en gedichten.

Links

http://www.lesidee.nl/data3/dataid_velden/dataId562.html

13.3. Een nieuwe postkaart creëren

Doelstellingen

- Beseffen dan er in de gemeente veel erfgoed te vinden is
- De betekenis van erfgoed kennen en toepassen op andere
- Oude postkaarten linken aan de huidige locatie

Duur

1 uur

Opdracht

Geef een inleidende les rond erfgoed. Vraag aan de leerlingen wat erfgoed is. Vraag daarna wat zij allemaal erfgoed vinden. Geef daarna een korte definitie van erfgoed:

'Cultureel erfgoed zijn alle uitingen en sporen van menselijke handelingen en gedragingen (materieel en immaterieel) die wij van onze voorouders overgeleverd krijgen (hedendaagse sporen uit het verleden) en waar we als individu of als samenleving een bepaalde waarde aan hechten. (common sence)'

Vertel de leerlingen dat de oude foto's van de pleinen en de Peterschap Beelden en Monumenten ook erfgoed zijn. Vraag de leerlingen of zij een idee hebben waar we die oude foto's kunnen vinden. Vertel de leerlingen dat ze verder opzoekwerk doen in Museum Sincfala. Laat de leerlingen in Museum Sincfala zoeken naar oude postkaarten over de vroegere locatie van hun beeld. Hier kunnen ze snuisteren in oude foto's uit het archief of in boeken in de minibibliotheek van Sincfala. Oude postkaarten zijn ook te vinden op de website: www.zwinstreek.eu → Beeldbank. Die oude postkaarten of foto's kunnen ze dan kopiëren en met die foto een nieuwe postkaart maken. Laat de leerlingen dan een leuk tekstje op de kaart schrijven en die eventueel opsturen naar de kunstenaar of naar Museum Sincfala.

Materiaal

Internet, fotokopieermachine, oude postkaarten.

Links

www.zwinstreek.eu
www.sincfala.be

13.4. Ordening in kunstwerken

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen in verschillende kunstwerken de ordening bepalen.
- De leerlingen weten wat ordening is.
- De leerlingen kunnen verwoorden wat kleur, licht, compositie, ruimte, vorm aan de ordening veroorzaken.

Duur

15 minuten

Opdracht

Bespreek de ordening (zie tekst handleiding) in volgende werken:

Morandi Stilleven	Jackson Pollock Herfst ritme 1950
Eugène Delacroix Radeau de la meduse	Kruisafname Peter Paul Rubens
Piet Mondriaan	Fernand Léger

Materiaal

- Afbeeldingen van verschillende kunstwerken
- Handleiding “Peterschap, beelden in de stad”. Zie deeltje ordening

13.5. Ordening in fotografie

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen verwoorden wat ordening is
- De leerlingen kunnen zelf foto's maken van verschillende composities.
- De leerlingen kunnen interessante en krachtige foto's maken
- De leerlingen zien het verschil tussen een rustige en chaotische compositie.

Duur

40 minuten

Opdracht

Maak vijf verschillende foto's waar je telkens een andere compositie gebruikt, een andere ordening. Welk onderwerp je fotografeert mag je zelf kiezen.

a. De eerste foto moet rust uitstralen
b. De tweede foto moet chaos uitstralen
c. De derde foto moet een driehoekcompositie hebben
d. De vierde foto moet symmetrisch zijn
e. De vijfde foto moet een centrale compositie hebben.

Materiaal

- Fotocamera
- Statief
- Handleiding "Peterschap beelden in de stad". Zie deeltje ordening
- Computer

13.6. Kunstgeschiedenis

Doelstellingen

- De indelingen aanvullen met voorbeelden
- Aan de hand van voorbeelden de verschillende kunststromingen en soorten kunst herkennen

De kinderen verwerven informatie over een bepaald aspect uit de kunstgeschiedenis.

Duur

30 minuten

Opdracht

Vraag de kinderden of ze naar kunst kijken. Wat voor kunst vinden ze mooi? Waar is allemaal kunst te zien?

Bespreek welke vormen van kunst er zijn. Schrijf verschillende indelingen op het bord. Hier vind je enkele voorbeelden.

schilderkunst	middeleeuwen	stilleven
beeldhouwkunst	renaissance	portret
architectuur	barok	landschap
fotografie	romantiek	grafisch
dans	modern	industrieel

Bespreek kort de verschillende indelingen. Vertel daarna dat de kinderen in groepjes een aspect kiezen en daar informatie over gaan zoeken. Leg uit dat het vooral om voorbeelden gaat. Bijvoorbeeld: schilderijen of beelden uit een bepaalde periode bekijken en vergelijken.

De kinderen zoeken in de bibliotheek, het documentatiecentrum of op internet naar informatie over een bepaald aspect van de kunstgeschiedenis.

Na afloop vertelt elk groepje waarover informatie is gevonden. Laat de kinderen daarbij zoveel mogelijk voorbeelden tonen. De andere kinderen mogen vragen stellen.

Als afsluiting kun je met de kinderen afspreken om de komende week één aspect met de hele groep te onderzoeken, bijvoorbeeld schilderkunst, moderne kunst of portretten. De kinderen verzamelen dan allemaal zoveel mogelijk materiaal om een tentoonstelling te maken. Later in het jaar kun je dit herhalen, maar dan rond een ander aspect van de kunstgeschiedenis.

Materiaal

Boeken over kunstgeschiedenis

13.7. Kunstwerk in de nacht

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen een werkstuk maken in de stijl van Friedensreich Hundertwasser.
- De leerlingen kunnen op een correcte manier met vetkrijt werken
- De leerlingen kunnen egaal kleuren met vetkrijt
- De leerlingen leggen kwaliteitseisen aan hun eigen werkstuk
- De leerlingen kunnen in eigen woorden vertellen wat er typisch aan de stijl van Friedensreich Hundertwasser is.

Duur

2uur

Opdracht

Stap 1

Bespreek tezamen met de leerlingen het werk van Hundertwasser. Laat de leerlingen zelf kijken en hun conclusies nemen.

Filmfragment over het werk van Hundertwasser: http://www.youtube.com/watch?v=xFp1Jy5jd4U

- Wat valt er op aan zijn werk?
- Wat kan je zeggen over de kleuren?
- Wat kan je zeggen over de vormen?
- Omlijning van de vormen?

Over het werk van Hundertwasser:

- Hundertwasser was een Oostenrijks kunstenaar en architect. Hij is vooral bekend geworden door de kleurrijke gebouwen die hij heeft ontworpen.
- Typisch aan Zijn schilderijen is het kleurgebruik: veel kleuren door elkaar die samen een mooi geheel vormen
- De vormen zijn omlijnd met zwarte verf
- Hij gebruikt geen hoekige vormen, enkel gebogen/ organische vormen
- Hij werkt met vlakken (bijna nergens zie je 1 grote oppervlakte in hetzelfde kleur : verdeeld in vlakken) (zie kunstwerk bovenaan de pagina)
- De spiraal vorm komt vaak voor in zijn werk.
- Vervormingen

Stap 2

De leerlingen krijgen elk een A3 blad, vetkrijt. De rand van het tekenblad kleven we aan de bank met tessacrepe. We gaan starten met de achtergrond van onze tekening, die gaan we inkleuren met vetkrijt. We verdelen ons tekenblad in vierkanten en elk vierkant kleuren we in met een ander kleur. Belangrijk is dat de leerlingen geen donkerblauw of donkergroen gebruiken voor de achtergrond. De achtergrond bestaat enkel uit lichte, flashy kleuren (groen, geel, rood, oranje, roze, rood-paars, lichtblauw,...)

Zorg ervoor dat de leerlingen egaal kleuren, het tekenblad mag je er niet meer doorzien.
(!de zwarte lijnen van het onderstaande tabel komen niet op het tekenblad !)

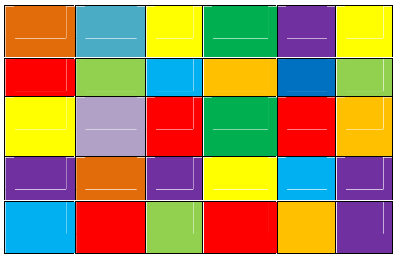

Met een donkere kleur vetkrijt ga je over de achtergrond. Zorg ervoor dat je dit doet met een goede vette vetkrijt. Dit doe je tot je de ondergrond niet meer ziet.

TIP:
Voer de opdracht tezamen uit met de leerlingen, demonstreer de verschillende opdrachten en geef niet enkel uitleg.

Stap 3
De leerlingen krijgen elk een afbeelding van het gekozen standbeeld in zijn omgeving. Het is de bedoeling dat de leerlingen met een tandenstoker de afbeelding in hun tekenblad krassen. Belangrijk: we doen dit in de stijl van Hundertwasser (geen rechte lijnen, vervormingen, spiralen,…).

Indien nodig kunnen de leerlingen een voorontwerp maken op een kladblaadje in potlood.

Hoe starten?
- Horizon
- Standbeeld (groter dan hetgeen aan de horizon)
- Achtergrond (diepte, overlapping, kleiner, in de verte)

Klaar?
Tessacrepe voorzichtig van het tekenblad nemen. Nu is er een mooie nette rand aan je tekening.

Stap 4
- alle werkjes ophangen in een kleine tentoonstelling.
- Bespreek de werken aan de hand van de doelstellingen.

Materiaal
- Filmfragment over het werk van Hundertwasser
- Afbeeldingen over het werk van Hundertwasser
- Vetkrijt
- Potlood (HB)
- Iets om in je tekening te krassen (bv. Tandenstoker)
- Tessacrepe
- A3 tekenbladeren (dik papier)

13.8. Een stoel ontwerpen die past bij het gekozen kunstwerk

Doelstellingen

- Het materiaal, de bedoeling, de vormgeving, de functie en de stijl van verschillende voorwerpen aangeven
- Een ontwerp van een stoel schetsen
- Schetsen door rekening te houden met vragen als: Waar dient de stoel voor, waaruit is de stoel gemaakt? Hoe is de stoel gemaakt? Waarom is de stoel zo gemaakt?
- Een passende stoel ontwerpen met kosteloos materiaal

Duur

30 minuten onderzoek en 30 minuten ontwerpen van een stoel.

Opdracht

Zet een stoel op een tafel. Vraag de kinderen wat het is, waar het voor dient en hoe het is gemaakt. Stel daarbij de volgende vragen:

- Waar dien deze stoel voor?
- Waaruit is de stoel gemaakt? (materiaal)
- Hoe is de stoel gemaakt? (vormgeving)
- Waarom is de stoel zo gemaakt? (functie en stijl)
- Zijn alle stoelen zo gemaakt?

Herhaal dit met andere voorwerpen uit de klas, zoals een tafel, verschillende balpennen, schoenen, puntenslijpers, bloemenvazen enzovoort. In principe zijn alle voorwerpen geschikt, omdat ze allemaal een functie hebben en ooit ontworpen zijn.

Concludeer met de kinderen dat elk voorwerp behalve een functie ook een aparte vormgeving heeft. Vraag waarom er zoveel verschil in vorm (vanwege de functie, bijvoorbeeld een stoel moet gemakkelijk zitten) en vormgeving is (mensen willen graag een mooie stoel hebben). Refereer in dit verband aan winkels waar meubels of huishoudelijke apparaten worden verkocht. Hoeveel verschillende soorten kopjes, bestek, blikopeners enzovoort zijn er wel niet? Waarom zien die er allemaal net iets anders uit? Laat de kinderen op deze manier ontdekken dat alle voorwerpen een eigen vormgeving hebben, omdat mensen graag mooie spullen willen hebben maar een verschillende smaak hebben. Leg uit dat de vormgeving van gebruiksvoorwerpen industriële vormgeving wordt genoemd, omdat het om voorwerpen gaat die in een fabriek zijn gemaakt.

Laat nu verschillende boeken zien. Ook deze boeken hebben een verschillende vorm (bijvoorbeeld om gemakkelijk op tafel te kunnen leggen) en een eigen vormgeving. Vraag hoe de vormgeving van de boeken eruitziet (grootte, kaft, pagina-indeling, paginanummering enzovoort). Vertel dat de vormgeving van alles wat gedrukt is, grafische vormgeving wordt genoemd. Verwijs naar andere vormen van drukwerk, zoals affiches, folders, kranten, tijdschriften enzovoort. Al het drukwerk wordt steeds door een grafische ontwerper vormgegeven.

Laat de kinderen eventueel in groepjes gebruiksvoorwerpen en drukwerk verzamelen en de vormgeving ervan bekijken. Bespreek het resultaat na afloop klassikaal aan de hand van vragen als:

- Waar dient het voor?
- Waar is het van gemaakt?
- Hoe is het gemaakt?
- Waarom is het zo gemaakt?
- Hoe ziet de vormgeving eruit?
- Wat vind je van de vormgeving?

Vertel de kinderen dat ze zelf een ontwerp van een stoel gaan maken die volgens hen past bij het gekozen beeld. Daarvoor maken ze eerst een ontwerp, waarbij ze een stoel bedenken en die van verschillende kanten tekenen in de vorm van een schets. Daarna gaan ze het ontwerp uitvoeren. Dat hoeft niet op ware grootte te zijn. Ze kunnen volstaan met een miniatuur. Waar het om gaat, is dat er verschillende stoelontwerpen worden gemaakt. Wijs erop dat het vooral om de vormgeving gaat. Het mag een eenvoudige stoel zijn, bijvoorbeeld voor in de klas, een kantoorstoel om op te werken, maar ook een luie stoel voor in de huiskamer bij de tv.

De kinderen maken een ontwerp van een stoel. Help ze door vragen te stellen over de verschillende kanten van de stoel. Hoe ziet de voorkant/achterkant/zijkant eruit? Hoe hoog is de leuning? Zijn er armleuningen? Is de stoel bekleed? Is het een moderne stoel? Uit welk materiaal bestaat de stoel? Enzovoort.

Vervolgens voeren de kinderen het ontwerp uit. Daarvoor gebruiken ze kosteloos materiaal, maar ze kunnen ook hout of ijzerdraad gebruiken. Zorg er in ieder geval voor dat de kinderen stevig materiaal nemen zodat de stoel blijft staan. Geef zo nodig technische adviezen, wat betreft materiaal en constructie.

Bespreek na afloop de stoelontwerpen die de kinderen hebben gemaakt. Stel bijvoorbeeld de volgende vragen:

- Waarvoor is deze stoel bedoeld?
- In welke ruimte zou hij het best passen?
- Wat vind je van de vormgeving?
- Zou jij deze stoel kopen?

Maak een tentoonstelling van de stoelen door ze op een blad, op de kast of in een vitrine te plaatsen. Eventueel kun je van elk ontwerp een of meer foto's nemen en daar een reportage van maken.

Materiaal

Boeken over industriële en grafische vormgeving
Allerlei verschillende voorwerpen
Kosteloos materiaal

13.9. Schilderen op muziek

Doelstellingen

- Muziek beluisteren
- Hun eigen gevoelens weergeven op papier
- Het ritme van de muziek omzetten in een lijnenspel
- Hun gevoelens die werden opgewekt, verklaren tijdens de nabespreking

Duur

30 minuten

Opdracht

Het is misschien aangeraden dat je eerst een inleidende oefening doet op muziek van de leerkracht. Je kunt bijvoorbeeld eerst klassieke muziek laten afspelen, dan jazz muziek, en daarna eventueel dramatische of vrolijke muziek. De kinderen geven hun gevoel dat opgewekt wordt door de muziek op het papier weer. Ze zetten het ritme om in een lijnenspel, kiezen er een stukje uit en schilderen dat met verschillende aangeboden technieken op een doekje. Je zal verbaasd zijn hoe jouw muziek eruit ziet in een spel van kleuren, vlakken en lijnen. Let wel op dat de nabespreking hier van groot belang is. Na elke opdracht leg je alle werken samen en bespreek je heel kort. Daarna kan je deze opdracht op zelfgekozen muziek van de leerlingen uitvoeren.

Materiaal

Muziek van de kinderen, papier, verf en penselen.

Links

http://www.bazarts.be/content/muzische-workshops-de-klasschool

13.10. Kunstwerken komen tot leven

Opdracht

De kinderen werken samen in groepjes van 3. De kinderen maken uit plasticine hun beeld of een ander beeld uit de stad. Ze kunnen ook een decor maken uit karton en dat dan versieren met verf of stiften. Je laat de kinderen hun kleine beeldjes in scène zetten. De leerkracht neemt hiervan dan korte shots. Na elke shot verplaatsen de leerlingen enkele details en neemt de leerkracht weer een volgende shot. Je neemt ongeveer 10 à 15 shots per verhaal. Na de shots kun je alle foto's samenvoegen zodat je een kort filmpje bekomt.

Duur

2 uur

Materiaal

Foto- camera, plasticine, karton, verf, stiften, … voor een decor te maken.

13.11. Getatoeëerde varkens

Kernconcept: kunst en maatschappij

De kunstenaar Wim Delvoye heeft ten behoeve van de kunst varkens laten tatoeëren. Bij mensen is het tatoeëren min of meer geaccepteerd, maar hoe zit het met varkens?

Doelstellingen

- Discussie voeren over hedendaagse kunst
- Discussiëren wat kan en niet kan in kunst
- Ontwikkelen van een mening
- De ideeën van de kinderen tot een product vertolken

Duur

1 uur

Opdracht

Produceren: maak de klas duidelijk wat volgens jullie groepje wel en niet mag in het kader van kunst. Kies zelf een vorm of discipline waarin jullie dit willen uitwerken.

Presenteren: presenteer de uitkomsten aan de klas.

Beleven: kijk op internet voor het varken van Wim Delvoye en zoek eventueel naar kritische krantenberichten.

Verslagleggen: leg het product vast door middel van beeld of geluid en geef een samenvatting.

Reflecteren: is een scheidslijn eenvoudig te maken, hoe denkt de klas hierover? En hebben jullie je mening duidelijk kunnen presenteren?

De leerkracht biedt de groepjes een begeleiding bij het ontwikkelen van hun mening en het vertolken van hun ideeën tot een product.

Extra

Organiseer een debat over dit onderwerp.

Materiaal

Internet

13.12. Bronzen beeldjes maken

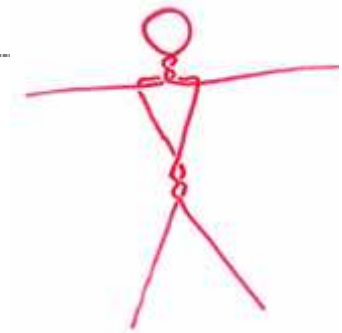

Doelstellingen

- Door bronzen verf over de zwarte verf te schilderen, bekomen ze een echt oud bronzen beeld
- Experimenteren met de vormen van materialen

Duur

1 à 1,5 uur

Opdracht

Je kunt heel leuk simpel gevormde beeldjes maken met wat ijzerdraad van 1,5 à 2 mm dik en kranten. Het kan een kale draad zijn, maar met plastic eromheen kan die ook gebruikt worden.

Neem twee stukken ijzerdraad van bijv. zo'n 50 cm lang en draai in de eerste een rondje in het midden en draai de draad in elkaar onder dit rondje. Dit wordt het hoofd.

De tweede draad draai je rond de eerste draad en dan naar beneden voor het lichaam. Ook hier draai je de draden in elkaar. Je krijgt dan een figuur zoals je ziet op de tekening hiernaast. Zet de delen die nog wat bewegen vast met een stuk plakband.

Dan ga je er een figuur van maken. Zoals bijvoorbeeld een mannetje dat ligt te lezen zoals op de foto's hiernaast.

Ben je tevreden over vorm, dan ga je het hoofd en de romp opvullen met kranten en steeds vastplakken met het plakband. Als je dat gedaan hebt, ga je ook de armen en benen helemaal strak omwikkelen met stroken kranten. Hiermee maak je de armen en benen wat dikker, zodat het wat meer op een mannetje (of vrouwtje) gaat lijken.

Als je dit gedaan hebt, moet je alle plakband met kranten beplakken. Dit is nodig omdat het krantenpapier gaat werken met verf en het plakband niet. Daarna verf je alle delen helemaal zwart. Er mag geen stukje wit van de krant meer te zien zijn. Dan moet de gouden of bronzen verf erop komen. Dit moet maar heel licht gebeuren. De kwast maak je lichtjes nat met verf, daarna veeg je de verf er weer voor een deel af op een oude krant. Dan veeg je heel licht de restjes tegen het beeldje aan. Zorg ervoor dat er nog heel veel zwart te zien is. Zo wordt het net een echt oud gouden of bronzen beeld.

Materiaal

IJzerdraad, afplakband, kranten, zwarte verf, goud- of bronzenverf, kwast en kniptang.

13.13. Drie in één

Doelstellingen

- Kennismaken met andere beelden uit hun stad
- De volledige fantasie van de kinderen laten werken

Duur

1 uur

Opdracht

De leerlingen hebben al enkele beelden uit hun stad besproken. De leerkracht heeft foto's mee van die beelden, aantal naargelang van de leerlingen in de klas. Je laat eerst de leerlingen vooraan komen en een foto kiezen van een beeld. Daarna verdeel je de klasgroep in groepjes van 3 leerlingen. De bedoeling is nu dat de leerlingen even brainstormen over een kort verhaaltje dat ze kunnen maken met hun beelden. Dit mag volledig gefantaseerd zijn. De groepjes stellen kort hun verhaaltje aan de anderen voor en gaan dan aan de slag. Ze maken een werk waar alle 3 de beelden of kenmerken van de beelden of kunstenaars in te vinden zijn. Ze gebruiken zoveel mogelijk verschillend materiaal. (Vb.: als de vrouw van het beeld lange haren heeft, dan kan het kader van het werk bijvoorbeeld begroeid zijn met wol.)

Materiaal

Kosteloos materiaal, verf, wol, oude doeken, 1 groot A3-blad per groepje, foto's van het Peterschap Beelden en Monumenten.

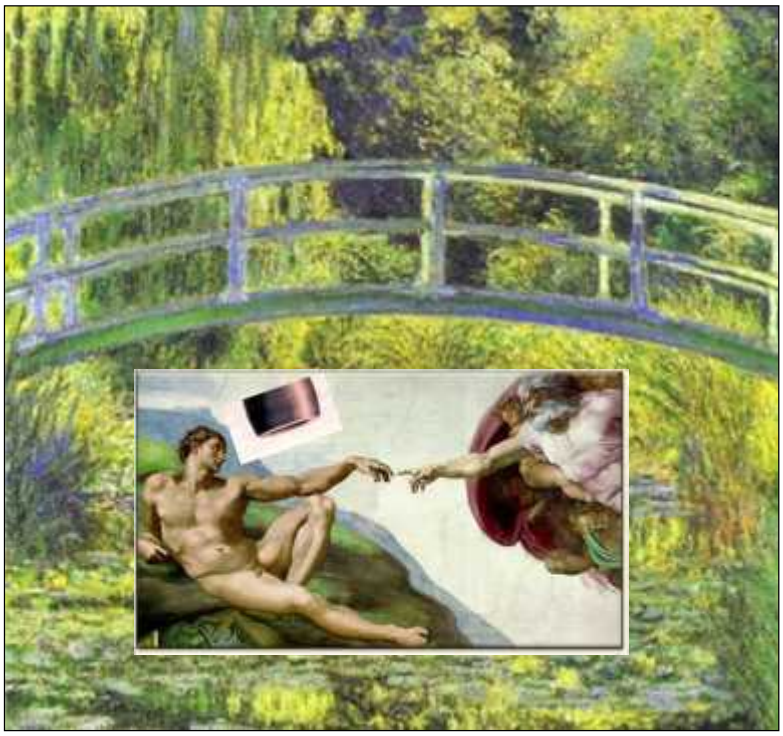

14. Lesideeën rond kunst

14.1. ’Tussen kunst en kitsch!’

14.1.1. Wat is kunst?

Ja, dit lijkt een gemakkelijke vraag. Maar helaas is het antwoord niet zo gemakkelijk.
De bedoeling is dat je aan de hand van volgende opdrachten eens gaat nadenken en hoogstwaarschijnlijk zult gaan discussiëren over wat kunst precies is. Probeer jouw standpunt te verdedigen.

Opdracht

Enkele uitspraken over kunst

Individueel	Klassikaal
Schrap de uitspraken waar je het niet mee eens bent. Geef in kolom A voor de overblijvende uitspraken je eigen voorkeurvolgorde.	Noteer in kolom B hoe vaak die uitspraak geschrapt werd.

		A	B
1	Kunst is nooit realistisch.		
2	Kunst is saai.		
3	Kunst is wat in een museum hangt.		
4	Kunst is wat mooi is.		
5	Kunst is wat een financiële waarde heeft.		
6	Kunst wordt enkel door een kunstenaar gemaakt.		
7	Kunstbeleving is voor iedereen gelijk.		
8	Kunst is overal in het dagelijkse leven terug te vinden.		
9	Iedereen kan van kunst genieten.		
10	Alles is kunst!		

14.1.2. Wat noem jij kunst?

Zijn volgende voorbeelden volgens jou kunst of niet? Plaats een kruisje in de juiste kolom. Overleg met je klasgenoten.

	JA	NEE
Een jongen bouwt een schip met 22 000 lucifers.		
Een beroemde kunstprofessor legt een stuk varkensvet in de hoek van een museum.		
Elvis Presley zingt een liefdeslied.		
Een jonge kunststudent leert het telefoonboek van de zone Antwerpen uit het hoofd.		
Een gorilla maakt een schilderij dat zonder enige twijfel een banaan voorstelt.		
Een kunstschaatser maakt een drievoudige salto op het ijs.		
Een computer produceert een driedimensionaal beeld.		
De kok van een vijfsterrenrestaurant creëert n.a.v. een staatsbezoek van de Duitse bondskanselier een nieuw gerecht.		
Een Amerikaanse designer ontwerpt de eerste coca-cola fles.		
Een goudsmid ontwerpt een nieuwe ring.		
Een onbekende schilder maakt een perfecte kopie van een schilderij van Rubens.		
Een ballerina maakt een vijfvoudige pirouette.		
Een kind tekent op de kleuterschool mannetjes die precies lijken op die van Keith Haring.		
Picasso schetst in vijf seconden een tekening op een servet.		
Een kunstenaar hangt een wc-bril om zijn nek en loopt naakt door Brussel.		

14.2. Veranderen van mening

Dit klinkt misschien heel herkenbaar: een paar jaar geleden vond je een bepaald liedje heel leuk, onlangs hoorde je hun nieuwste hit en... je vindt het maar niks.

Iedereen kan en mag wel eens van mening veranderen.
Omtrent welke zanger, zangeres, groep, ... heb jij je mening herzien?

.....

Omschrijf waarom je van mening bent veranderd.

.....

.....

.....

Opdracht: Je leerkracht laat je een kunstwerk zien.

Noteer om welke kunstenaar het gaat, de titel van het werk en om welke kunstvorm het gaat.

Naam van kunstenaar: .....

Titel van het werk: .....

Kunstvorm: .....

Is het kunst? Waarom wel/niet?

.....

.....

.....

.....

Vind je het mooi? Waarom wel/niet?

.....

.....

.....

.....

Opdracht: Pas de kijkmethode toe.

Opdracht: De leerkracht geeft wat extra informatie. Wat heb je onthouden?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

En is je mening veranderd? Waarom wel/niet?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

15. Verschillende technieken en kunststromingen ontdekken door te werken als een kunstenaar

15.1. Werken zoals Caravaggio

Doelstellingen

- De leerlingen kunnen het werk van Caravaggio nabootsen door middel van fotografie.
- De leerlingen kunnen verschillende beeldelementen in een kunstwerk bespreken + nabootsen.
- De leerlingen kunnen zichzelf met verschillende doeken omtoveren tot een personage uit de Barok.
- De leerlingen kunnen een tableau vivant creëren (levend schilderij).

Duur

1 uur

Opdracht

Het is de bedoeling dat de leerlingen een tableau vivant maken met de schilderijen van Caravaggio als voorbeeld.

Wat is een tableau vivant?

Letterlijk: een levend schilderij.

De leerlingen moeten alle beeldaspecten bespreken, houdingen personages,…van het schilderij en vervolgens gaan ze het nabootsen.

Stap 1

Kies een schilderij van Caravaggio.

Stap 2

Bespreek het schilderij:

- Licht
- Compositie
- Houdingen personages (gezicht, lichaam)
- Kledij personages, accessoires,…
- Emoties (expressie op het gezicht)

Stap 3

Het maken van de foto. Zorg dat je de foto kan maken in een donkere kamer. De achtergrond van de foto is een effen zwart doek.

Geef elke leerling een rol:

- 1 leerling zorgt ervoor dat de kledij in orde is van alle acteurs
- Acteurs voor de tableau vivant
- Regisseur: bepaalt hoe iedereen moet staan, geeft aanwijzingen over expressie, houding, licht,…
- 1 leerling regelt het licht: vanwaar moet het licht komen?
- 1 fotograaf

Tip: Laat de leerlingen meer dan 1 foto maken. Na het maken van een foto laat je de leerlingen ernaar kijken en vraag wat er beter kan, waar er veranderingen moeten komen,… Neem daarna een nieuwe foto, tot dat het goed zit.

Materiaal

- Fototoestel
- Spots (licht)
- Statief
- Doeken (kledij)
- Groot zwart doek (als achtergrond van je foto)
- Donkere kamer waar je de foto's kan maken.
- Materialen die voorkomen in de schilderijen van Caravaggio (bv boek, pen om mee te schrijven,..)
- Schilderijen van Caravaggio

15.2. Werken zoals Piet Mondriaan

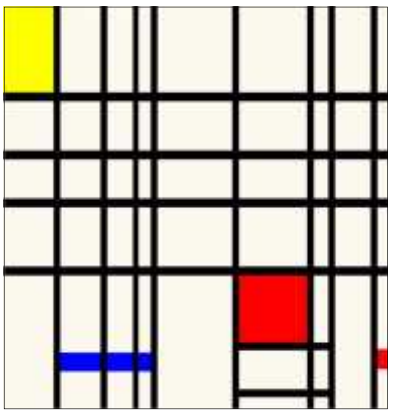

Doelstellingen

- Nieuwe kleuren bekomen door te mengen met behulp van de drie basiskleuren
- Verschillen tussen figuratief en abstracte werken benoemen

Duur

50 minuten

Opdracht

Bekijk met de leerlingen enkele werken van Mondriaan. Merk op dat hij vooral rechte lijnen, primaire kleuren, asymmetrie en een duidelijke vlakverdeling gebruikt. Vergelijk zijn werken met deze van Rembrandt. Vertel de kinderen dat de werken van Rembrandt figuratief zijn en die van Mondriaan abstract. Laat de kinderen de verschillen benoemen. De leerlingen hebben elk een A4- of een A3-papier. Ze krijgen de opdracht om 2 rechte lijnen, 2 diagonale lijnen, 3 kromme lijnen en nog 2 lijnen naar keuze te trekken. Zorg er wel voor dat geen enkele lijn onderbroken wordt. Daarna verven de leerlingen hun vakjes in. Het is zeker mogelijk dat de leerlingen enkele vakjes wit laten, net zoals Piet Mondriaan.

Materiaal

A2 of A3 papier, lat, potlood en rode, blauwe en gele verf.

Links

http://nl.wikipedia.org/wiki/Piet_Mondriaan
http://images.google.be/images?hl=nl&q=Piet+Mondriaan&um=1&ie=UTF-8&sa=X&oi=image_result_group&resnum=4&ct=title

15.3. Werken zoals Andy Warhol I

Popart: kunstenaars brengen geen boodschap, zijn enkel decoratief bedoeld. Onderwerpen komen van tv of uit reclame.

Doelstellingen

- Kennismaken met de kunststroming popart
- Met behulp van twee of drie kleuren een Warholfoto bekomen

Duur

50 minuten

Opdracht

Bekijk met de klas een aantal werken van Andy Warhol en laat zien dat Warhol foto's bewerkte. Hoe heeft Warhol het portret ingekleurd? Hoe kan het dat je Marilyn Monroe nog steeds herkent in het schilderij? Laat alle leerlingen 2 foto's van zichzelf meebrengen, uitgeprint in zwart-wit. Deze moeten met slechts twee kleuren ingekleurd worden: zwart, voor de donkere gedeelten, en een zelfgekozen kleur voor de lichtere delen van het gezicht. Voor de achtergrond wordt een andere kleur gekozen. Bij de tweede foto wisselen ze de gezichts- en achtergrondkleur om. Elke leerling maakt zo twee foto's van zichzelf op Warholwijze, die vervolgens op een zwarte ondergrond worden gekleefd.

Materiaal

2 foto's van zichzelf uitgeprint op A4-papier, dikke viltstiften, zwart papier.

Links

http://nl.wikipedia.org/wiki/Andy_Warhol
http://images.google.be/images?hl=nl&q=Andy%20warhol&um=1&ie=UTF-8&sa=N&tab=wi

15.4. Werken zoals Andy Warhol II

Doelstellingen

- Kennismaken met de kunststroming popart
- Met behulp van twee of drie kleuren een Warholfoto bekomen

Duur

50 minuten

Opdracht

Een foto wordt de basis van dit schilderij. Het vormt de basis voor ons blitse en felgekleurde werk. We delen de foto op in verschillende delen en ieder schildert zijn deel. Uiteindelijk puzzelen we de deeltjes aan elkaar en krijgen we een schilderij dat kan evenaren met een Andy Warhol. Zorg ervoor dat de kinderen niet over de basislijnen van de foto verven.

Materiaal

Verf, penselen, grote foto die je dan kan versnijden.

Links

http://www.bazarts.be/content/muzische-workshops-de-klasschool

15.5. Werken zoals James Rizzi

Zijn schilderijen zien er soms kinderlijk en naïef uit, met de felle kleuren en stralende vrolijkheid (popart).

Duur

1,5 uur

Opdracht

Bekijk enkele schilderijen over New York van James Rizzi en bespreek wat opvalt:

- Vrolijke kleuren
- Geen schakeringen binnen de kleuren
- Alles is zwart omlijnd
- Huizen hebben gezichten en menselijke kenmerken
- In de lucht zie je sterren, ufo's, wolken, zon
- De schilderijen zijn vol en druk

De opdracht luidt: teken een hoog huis/flat in Rizzi- stijl. Dit is een huis met een gezicht en andere menselijke dingen, zoals kledingstukken en ledematen. Let goed op dat het wel een huis moet blijven, en dus geen vierkant mens! Dit kun je voor elkaar krijgen door in elk geval de basiselementen van een huis (ramen, deuren) te tekenen.

Kleur het huis vervolgens in met felgekleurde viltstiften. Omlijn de details van je huis met zwarte viltstift. Knip je huis uit en trek dan pas de buitenkant om met een dikkere zwarte stift (dit is om te voorkomen dat de zwarte lijn er afgeknipt wordt!).

Teken ook dingen voor in de lucht: sterren, een maan, wereldbol, luchtballon, ufo's etc. Zie hiervoor de schilderijen van Rizzi zelf.

Om er een groepswerk van te maken, moet elk kind minstens een huis tekenen en uitknippen. Schik deze op een blauwe ondergrond en plak ze vast (of laat dit door een kind doen). Begin achteraan met plakken, zodat de onderste rij huizen er deels overheen geplakt kan worden. Let hierbij op de kleuren: geen twee dezelfde huizen naast elkaar. Plak vervolgens de sterren e.d. op de achtergrond.

Materiaal

Dik tekenpapier, A4 formaat in lengte doorgesneden, dikke viltstiften, scharen en plaksel en karton als ondergrond.

Links

http://www.het-kofschip.nl/kunstlessen/page12.html
http://images.google.be/images?hl=nl&q=James+Rizzi&lr=&um=1&ie=UTF-8&sa=X&oi=image_result_group&resnum=1&ct=title
http://en.wikipedia.org/wiki/James_Rizzi

15.6. Werken zoals Pablo Picasso

Kubisme: hij schilderde afbeeldingen die meer leken op puzzelstukjes die door de war waren. Soms knipte Picasso stukjes uit de krant en plakte die dan op zijn schilderijen. Ook gebruikte hij knopen, stukjes stof of touw. Deze techniek noemen we 'collage'.

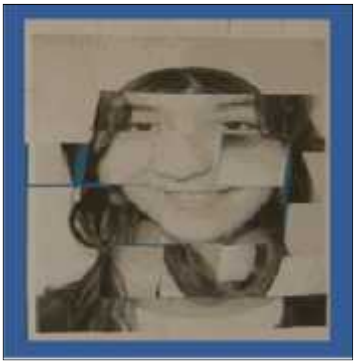

Doelstellingen

- Kennismaken met het kubisme
- Door foto's uit te knippen en op een andere plaats terug op te kleven of door de foto's te weven bekomen ze de kenmerken van het kubisme

Duur

25 minuten

Opdracht

De kinderen gaan een kubistisch werk maken. Na de uitleg over kubisme en het tonen van een aantal kubistische werken, krijg de kinderen een op A4-formaat uitgeprinte foto van zichzelf. De opdracht luidt: knip de foto in vierkanten en maak een nieuwe compositie van jouw gezicht. Zorg er wel voor dat de randen intact blijven.

De kinderen kunnen ook met 2 verschillende foto's 1 foto samenstellen door te weven. Ze knippen de ene foto verticaal in reepjes. De andere foto knippen ze dan horizontaal in reepjes. Zorg er hier ook wel voor dat de reepjes nog vasthangen aan de rand.

Materiaal

Portretfoto's van de leerlingen op A4-formaat met witte rand eromheen, gekleurde vellen om portretten op te kleven, schaar en lijm.

Links

http://nl.wikipedia.org/wiki/Pablo_Picasso
http://images.google.be/images?hl=nl&q=Pablo%20Picasso&um=1&ie=UTF-8&sa=N&tab=wi

15.7. Werken zoals Vincent Van Gogh

Duur

1 uur à 1,5 uur

Opdracht

Laat een aantal werken van Van Gogh zien. Laat zien dat Van Gogh de verf op het doek 'veegde', streepjes zette. Vooral in de vele zelfportretten is dit heel goed te zien. Op de site van het Van Goghmuseum is een mooi introductiefilmpje, waar langzaam wordt ingezoomd op de zelfportretten van Van Gogh.

De kinderen krijgen een kleurplaat van het schilderij 'Vincents kamer in Arles'. Wijs op het kleurgebruik (vrolijke kleuren), de schilderijen boven het bed en het vreemde perspectief (schuine muur). Vertel dat ze de kleurplaat met wattenstaafjes gaan inkleuren. Niet om mee te verven, maar om mee te stippen!

Materiaal

Kleurplaten 'Vincents kamer in Arles' op een half A4 (zie Bijlagen), doosje wattenstaafjes per groepje leerlingen, plakkaatverf en schoteltjes.

Links

http://www.het-kofschip.nl/kunstlessen/page9.html
http://www3.vangoghmuseum.nl/vgm/index.jsp?lang=nl

15.8. Een kunstwerk gemaakt op de computer

Duur

1 uur

Opdracht

Wat waren ook alweer de kenmerken van het impressionisme?

De schilderijen bestaan uit vlekjes en veegjes of uit puntjes. Dat ziet er zo uit:

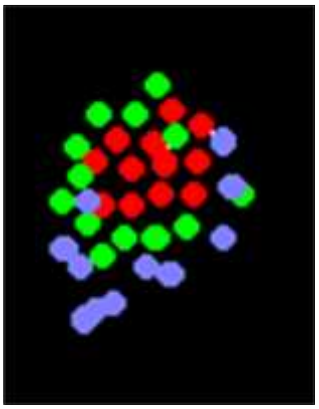

Een schilderij dat bestaat uit puntjes, vlekjes en veegjes kun je goed op de computer maken. Je moet hiervoor wel het programma Paint hebben van Windows.

1. Open het programma Paint. Dit programma staat onder Bureauaccessoires.
2. Je ziet hier allerlei gereedschappen om mee te werken. Gebruik de kwast.
3. De kwast kun je op verschillende standen zetten. Gebruik het kleinste rondje.
4. Klik maar eens een paar keer met de muis in het tekenveld. Je ziet dat er puntjes ontstaan.
5. Probeer nu bijvoorbeeld een landschap te maken en bouw dit helemaal op uit puntjes met behulp van de kwast. Hieronder zie je een voorbeeld.

Materiaal

Computer, Paint-programma

NOORDZEE
HEIST
DUINBERGEN
ALBERTSTRAND
KNOKKE
HET ZOUTE
RAMSKAPELLE
WESTKAPELLE
1 Ceysens
2 Claerhout
3 De Decker
4 Delporte
5 Delwoye
6 Dobbels
7 Dodeigne
8 Fortuyn / O'brien
9 Flanagan
10 Folon
11 Le Roy
12 Lenoy
13 Martin
14 Maurer
15 Mignon
16 Panamarenko
17 Raes / de meeuwen
18 Raes / kruisweg
19 rücknem
20 Rossaert
21 Samuel
22 Schütte
23 Spilliaert
24 Stynen
25 Taeckens
26 Todd
27 Tordoir
28 Van Isacker
29 Van Lieshout
30 Vercruysse / Heirman
31 Verhoeven
32 West
33 Zadkine
34 Zoete